Anul XVI. Februarie—Martie 1926. Nr. 2—3.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 180 Lei. Pe o jumătate de an 90 Lei. Un număr 15 Lei.

Regimul cultelor.

După promulgarea legii pentru organizarea unitară a Bisericii neamului era firesc ca guvernul ţării să pregătească legea menită să stabilească raportul dintre singuraticele culte minoritare din cuprinsul României întregite, precum şi raportul dintre aceste Culte şi Statul român.

Numita lege era cu atât mai aşteptată, cu cât ea era chemată să creieze o situaţie echitabilă, de dreptate, pentru toate cultele din România, în conformitate cu articolul 22 al constituţiei, care în materie de credinţă proclamă desăvârşită libertate de conştiinţă a cetăţenilor. Dar ea era aşteptată îndeosebi de Biserica dreptmăritoare din Ardeal, care a urcat, în trecut, calvarul tuturor umilirilor şi nedreptăţilor seculare. Impotriva ei se îndreptau atâtea legiuiri nefaste, consacrate de regii «apostolici» din Viena, şi aceeaş Biserică «schismatică» era ţinta tuturor atacurilor pornite din blăstemata «Casă» de pe malul Dunării ungureşti.

Odată cu realizarea idealului nostru naţional, stropit cu sângele atâtor mucenici ai credinţei noastre strămoşeşti, Biserica martiră avea tot dreptul să-şi aştepte eliberarea din cătuşile unui trecut atât de maşter.

Dl Al. Lapedatu, ministrul cultelor, care, ca istoric, cunoştea trecutul de mucenicie al Bisericii ortodoxe, a înţeles acest elementar postulat de dreptate şi-a căutat să-l

satisfacă prin proiectul său de lege cu privire la regimul cultelor.

Zidit pe temelia principiului egalei îndreptăţiri a cultelor din România, acest proiect de lege soluţiona echitabil şi problema trecerilor confesionale, problemă pe care Habsburgii o soluţionaseră în favorul Bisericii catolice şi în paguba Bisericii ortodoxe şi, implicit, a neamului românesc. Legea dlui ministru Al. Lapedatu avea, în felul acesta, marele merit al unui corectiv istoric. Toată lumea iubitoare de dreptate putea să fie mulţumită. Şi a fost. Bine înţeles afară de sinedrionul canonicilor deprinşi să-şi văcuiască în untura tuturor privelegiilor cumpărate uneori cu preţul scump al trădării marilor interese naţionale şi creştine.

Puşi în faţa proiectului de lege menită să aducă dreptate religioasă pentru toţi cetăţenii deopotrivă, «Blajul s'a cutremurat şi împreună cu el toată papistăşimea».

Cetitorul se va întreba, de bună seamă, de unde desnădăjduita tulburare a unor oameni cari au fost şi sunt încă copiii alintaţi ai tuturor guvernelor (inclusiv cel liberal) din România?

Ei bine, toată această tulburare a fost stârnită de articolul 41 al proiectului de lege pentru regimul cultelor, articolul care prevede că odată cu trecerea majorităţii credincioşilor dintr'o parohie dela o confesiune la alta, trece şi averea parohiei, iar credincioşii rămaşi la vechea confesiune vor fi despăgubiţi în proporţie cu numărul lor. In cazul când toţi credincioşii dintr'o parohie trec la altă credinţă, trece cu ei şi averea parohiei.

Fireşte, această lege dreaptă deschidea uşa — aşa de cumplit zăvorâtă de către Habsburgi — a Bisericii unite, pentruca fraţii de acelaş sânge şi de aceeaş lege cu noi să se poată întoarce la sinul Bisericii mame dela care au fost rupţi, prin înşelăciune şi siluire, acum două sute de şi mai bine de ani. «Prelaţii papali» şi «consilierii domestici» erau expuşi în felul acesta să rămână — mai curând ori mai târziu — singuri, fără credincioşi şi — ceeace-i mai tragic — fără averi. Iată pricina pentru care au ţipat şi ţipă să se modifice articolul de lege buclucaş în sensul, că chiar dacă întreaga parohie ar trece la altă

credinţă, averea parohiei să rămână... «capitlului» respectiv.

Canoniştii Blajului cred că aduc un argument zdrobitor, în sprijinul tezei lor, când afirmă că în virtutea dreptului bisericesc catolic proprietarul adevărat al averilor bisericeşti ar fi... papa şi nu singuraticele parohii, că, prin urmare, trecerea unei parohii dela o confesiune la alta n'ar implica, după dreptate, şi trecerea averii respective. A spune acest lucru înseamnează pur şi simplu a... dar să nu-i zicem pe nume. Cei mai mulţi specialişti o susţin verde că dreptul canonic al Bisericii apusene n'a precizat chestiunea subiectului averii bisericeşti. Ba unii merg aşa de departe, încât spun, că în privinţa asta în Biserica Romei domneşte deadreptul un haos.

La rândul nostru, noi îndrăznim a crede, că Vaticanul intenţionat n'a adoptat o atitudine principială în această importantă problemă, pentru a avea deplină libertate în soluţionarea favorabilă a singuraticelor cazuri de litigiu. Când îi venea bine, aplica principiul Papei — subiect; când acesta nu-i convenea (în cazul trecerilor dela alte confesiuni la catolicism) aplica principiul parohiei-subiect. Sinceritate cusută cu aţă albă — recte: Cazuistică iezuită. Istoria, care-i un dascăl aşa de bun, şi pe care dl Ministru Lapedatu credem că o cunoaşte aşa de bine, este, şi în privinţa asta, o carte deschisă — oricât s'ar încerca «unii oameni» s'o închidă cu peceţile unor şiretlicuri de proporţii apocaliptice.

Noi am mărturisit-o şi-o mărturisim în auzul tuturor oamenilor de bine, că problema trecerilor confesionale este, pe lângă o chestiune de drept, şi o chestiune de dreptate, mai ales când e vorba de laturea ei materială. Dar tocmai de aceea Blajul care nu prea operează cu asemenea noţiuni a mişcat şi mişcă desperat toate pietrile pentru a opri legea dreptăţii.

Spre nemărginita noastră uimire el pare-a fi convertit şi pe ministrul Al. Lapedatu, care, în urma nu ştiu căror revelaţii sau intervenţii, a devenit, aşa peste noapte, un «convins» aderent al tezei catolice şi care — după câte ştim — a şi schimbat articolul 41 al proiectului după dorinţele «revoluţionarilor» din micile Rome ale României.

Ori cât de nedumeriţi am fi de subita metamorfoză a convingerilor dlui ministru Al. Lapedatu, noi nu putem crede, că d-sa, ca român, ardelean, ortodox, membru în cele mai înalte corporaţii bisericeşti, ca istoric, ca ministru de culte al Românlei mari — şi în sfârşit ca un om iubitor de dreptate, cum ne place să-l credem — se va încumeta să clarifice capitolul, atât de haotic, al dreptului catolic, şi anume în favorul Bisericii care a spart unitatea religioasă şi a slăbit unitatea naţională a neamului românesc din Ardeal. Noi nu putem crede că d-sa va îndrăzni să recomande consacrarea unei legi nedrepte, făurită de străini pentru încătuşarea noastră, răstignindu-şi încă odată, în România-mare, zidită pe cenuşa celor 800,000 de mucenici ortodocşi, Biserica mamă care l-a născut şi l-a crescut şi care a suferit destul dela străini — pentru a nu mai fi martirizată şi de proprii săi fii.

Ni se pare că d-sa se găseşte în situaţia lui Pilat. Noi am dori să nu-l ispitească — cu orice preţ — scaunul de «procurator».

In orice caz, dacă, printr'o minune, proectul de lege cu articolul buclucaş va ajunge în parlament, acolo vor fi — vor trebui să fie, — şi arhiereii, deputaţii şi senatorii noştri mireni şi, cu sufletul, cele patrusprezece milioane de români ortodocşi, cari vor şti să apere demnitatea şi dreptatea Bisericii neamului împotriva oricui şi cu preţul ori căror jertfe. *Dinu Pajură.*

Mântuitorul ca ofiţer.

E luna încorporării recruţilor. Impresuraţi de cei dragi ai lor se îndreaptă spre cazarme apărătorii de mâine ai ţării noastre scumpe — contingetul 1926.

Muzica militară cântă un marş de paradă. Mamele plâng. Flăcăii horesc. Mâine vor fi soldaţi şi vor întra sub regimul unei disciplini nouă. A fi soldat înseamnă a fi un şcolar întru cele ale răsboiului, un erou în formaţie şi un geniu al supunerii şi ascultării ceiace în-

seamnă că trebuie să ai o superioară conştiinţă morală şi ierarhică. Profesorul de răsboiu, de eroism şi de disciplină în cazarmă este *ofiţerul* — Cazarma este deci o vastă academie socială.

Aci vin toţi cetăţenii majori ai ţării să înveţe desigur mânuirea armelor dar să înveţe şi ce este ordinea şi punctualitatea, munca şi onoarea, datoria şi răspunderea, iubirea şi devotamentul, virtuţi pe care se sprijină nu numai victoria răsboaielor ci şi toate victoriile morale ale vieţii de toate zilele.

Alături de biserică şi de şcoală, armata se poate încadra ca un perfect factor de pedagogie etică şi socială

Ofiţerul este prin urmare pedagogul cetăţenilor tocmai în acel ceas al vieţii lor când începe exerciţiul drepturilor şi datoriilor lor sociale.

De aceia de chemarea lui se leagă mari obligaţiuni şi irevocabile răspunderi morale şi naţionale.

Profesionalismul determinat de oportunism a contribuit însă îngrijitor de mult la deviaţia idealului vocaţiei militare.

Rolul de educator social a fost neglijat de o bună parte din ofiţeri. Realismul tragicelor experienţe ale răsboiului pare a nu fi putut să se permanentizeze ca suport al unei mentalităţi reformate, superioare şi reculese în lumea ofiţerilor Atracţia superficialităţii morale a fost imensă. Severitatea caracteristică oricărui iniţiat în misterul august al jertfirilor eroice, a făcut prea multe concesiuni concepţiilor frivole despre vieaţa şi arivismului profesional încurajat de un prea tenace utilitarism:

Un drapel nu este numai un articol decorativ un obiect de respect în zile de paradă, sau o reliquie din martirologiul eroilor anonimi ai unor lupte; în fluturările lui adie poezia sublimă a unui ideal moral, a unui ideal de dreptate, a unui ideal de superioare creaţii spirituale, adecă a unui ideal de iubire şi generozitate. Cum stau credincioşii în jurul altarului sfânt, aşa trebuie să se concentreze ostaşii în jurul drapelului făcând din semnificaţia lui simbolică, un isvor de inspiraţie de fiece clipă, a muncii şi năzuinţelor lor. Evanghelia şi

drapelul sunt cele două centre ale frăţiei creştine şi ale solidarităţii naţionale.

In acest sens ofiţerul trebuie să se simtă un sacerdot şi un misionar, adică o personalitate încheiată din intransigenţă morală, din disciplină ierarhică şi dintr'o vastă o conştiinţă a apostolatului legat de vocaţia lui specială. Orice educator de suflete trebuie să întrupeze acest tip de sacerdot şi misionar. Libercugetătorii... lipsei de cugetare vor zâmbi, poate. Ironia de foarte multeori e menită să mortifice seriozitatea gândirii şi să anestezieze provizoriu punctele nevralgice ale conştiinţii morale. Cine se înşeală? Nu noi, desigur!... Subliniind deci marele rol educativ social şi naţional, al armatei, şi în deosebi al conducătorilor ei, vom încerca să schiţăm câteva aspecte ale activităţii militare în cazul când ea ar fi îmbrăţişată de Mântuitorul ca să putem adânci senzul moral al chemării ofiţerului în zilele noastre.

Mântuitorul ar pregăti pe ostaşi pentru apărarea ţării întărindu-le în primul rând rezistenţele lor interioare, forturile voinţii morale împotriva păcatului. Cine nu se birueşte pe sine nu poate birui pe altul.

Ar propovedui iubirea de neam fără să cultive ura faţă de alte neamuri. — Ar fi punctual în împlinirea datoriei dar fără rigiditate. Ar avea respect pentru vrednicia Sa, fără orgoliu şi ar fi frate bun, statornic şi atent al tuturor celor ce ar veni în contact cu El: egali şi subalterni.

Mântuitorul nu ar fi brutal nici în gest nici în vorbe cu nimeni; Mântuitorul nu s'ar recrea de truda zilii prin primejdioasele distracţii ale nopţii.

Erou al virtuţii în timp de pace, eroismul Lui s'ar manifesta şi în ceasurile de primejdie ale ţării şi neamului.

Spiritul de jertfă nu-l va putea învăţa nici un ofiţer dela nimeni mai adânc şi mai plastic ca de la Iisus Hristos.

Sutaşul din Capernaum se smereşte în faţa Lui, iar cel ce comanda custodia de pe Golgota i-a recunoscut dumnezeirea, — amândoi făcându-se astfel precursori

ai miliţiei creştine din rândurile căreia se vor alege mai târziu martiri şi sfinţi.

Armate de soldaţi şi de ofiţeri creştini din toate ţările din lume, cât de sigur aţi putea voi lupta nu unele împotriva altora, ci împreună împotriva urii şi trândaviei omeneşti!

Armate defensive şi constructive, numai strategii creştini vă vor putea creşte şi duce la biruinţe şi în timp de pace şi în timp de războiu.

Mântuitorul nu anulează în conştiinţa omenească virtuţile păcii ca să sădească în loc virtuţile războiului care sunt interpretate de mulţi — în sensul unor fapte desăvârşit neumane ca, violenţa, jaful, lipsa de milă, asasinatul premeditat etc. Mântuitorul n'a dictat nici o oroare nici unui conducător de oaste, după cum n'a consiliat niciodată nici un luptător la trădare şi dezerţiune, de aceia El este şi pentru ostaş personalitatea exemplară alături de care «numele marilor cuceritori rămâne tema unei lucrări de şcoală» cum spunea cândva *Napoleon* generalului *Bertrand.*

Mântuitorul, fireşte, n'ar lucra în favoarea războiului ca unul ce a adus «pace» lumii — dar n'ar sugera niciodată anarhia şi defecţiunea unei armate, câtă vreme războiul în care ea ar fi angajată, este un *malum necessarium.*

Mântuitorul ca ofiţer ar fi: simplu în atitudini totdeauna prezent la datorie, disciplinat în gânduri şi sentimente în permanenţă călăuzit de conştiinţa Sa morală, eroic în toate clipele vieţii, plin de iubire cumpătat şi generos, un mare pasionat de idealitate culturală şi de eminenţă morală nu numai pentru sine ci şi pentru semenii săi — adică El ar fi tipul celei mai superioare conştiinţe cetăţeneşti valorificate prin permanenţele morale ale virtuţii.

Armatele în care acest tip de elită ar deveni tipul majoritar ar putea însemna mai mult decât înseamnă azi: ar putea însemna un mediu de civilizare etică a indivizilor, adică un mediu de elaborare a acelor personalităţi mari de care au nevoie toate naţiile în uriaşele lor eforturi colective către progres. Să admitem că va

veni vremea dezarmării universale. Disciplina, caracteristică organizaţilor militare, fireşte fără exagerările care o compromit uneori, va fi necesară şi atunci. Virtuţile ei corelative: punctualitatea, respectul ierarhiei, simplitatea, supunerea, solidaritatea, devotamentul şi cavalerismul trebuie să între în structura fundamentală a vieţii sociale, ca tot atâtea forţe de susţinere şi de construcţie etică.

Duhovnicul militar este chemat să reformeze prin predica şi vieaţa sa personală, mentalitatea, adeseori fals orientată, a ofiţerului şi trupei.

Preotul militar este reproducerea în mic a Mântuitorului ca ofiţer.

De cât entuziasm cultural, moral şi naţional va vibra el sufleteşte, de atâta entuziasm va putea face săi vibreze şi pe fiii săi duhovniceşti: ofiţeri şi soldaţi. Pastorala militară reprezintă o acţiune de mare interes şi de mare perspectivă pentru propoveduitorii Evangheliei.

Fără evanghelizare, militarizarea degenerează pe nesimţite în păgânism, adică în infinita posibilitate a tuturor anarhiilor.

Dr. Gr. Cristescu.

Reînchegarea frontului ortodox.

(Fine).

Acesta e cel dintâiu motiv, de natură externă, care arată necesitatea unei reînchegări a ortodoxiei universale. Dacă ramuri mai îndepărtate ale bisericii creştine, cum sunt bisericile protestante şi sectare, foarte deosebite una de alta prin diversitatea credinţei şi prin exclusivismul lor feroce, revin la unitate, cu atât mai firesc este, ca bisericile ortodoxe, pe cari le socotim de adevăratele depozitare ale învăţăturii lui Hristos, şi pe cari nici o deosebire de credinţă nu le desparte, să premeargă cu pildă în acţiunea de reîntegrare a creştinismului.

Dar este şi un al doilea motiv — tot de natură externă, care chiamă biserica ortodoxă cu glas puternic la strângerea rândurilor.

In mişcarea de reintegrare a creştinismului, pornită de bisericile din apus, se dă o deosebită atenţiune bisericii ortodoxe

şi privirile tuturora se îndreaptă spre această biserică, spre isvorul cel mai curat al învăţăturilor lui Hristos.

Această atitudine se explică printr'un motiv raţional şi altul de ordin sentimental.

Biserica papală închisă în carapacea trufiei sale nu vrea să ştie de tratative de acest soiu, ce sunt a se ţinea dela egal la egal; ea aşteaptă numai supunere necondiţionată, altfel ignorează pe oricine.

Astfel celelalte biserici — rupte toate, direct sau indirect din biserica papală, atârnă în vid, nu au continuitatea cu biserica apostolică şi în acţiunea lor de unificare având lipsă de un punct sigur, de o bază solidă, se îndreaptă în mod firesc spre biserica ortodoxă, care are continuitatea neîntreruptă cu biserica apostolică şi care singură a păstrat creştinismul în forme tradiţionale.

Dar mai este încă un lucru.

Războiul mondial n'a fost pricinuit numai de cauze politice şi economice, ci a avut ca ferment şi o anumită ideologie filosofică. Pe de o parte filosofia lui Nietsche, cu al său supraom, pe de altă parte filozofia religioasă protestantă raţionalistă, de un individualism exagerat au alimentat trufia rassei germane, au ameţit o, şi pe urmă au dus-o spre prăpastie. Terminându-se războiul cu înfrângerea Germanilor, s'a născut şi pe teren religios o reacţiune împotriva spiritului protestant raţionalist, şi lumea doritoare de pace se îndreaptă spre ortodoxia încunjurată de aureola unui trecut bimilenar de mucernicie, de mărire şi curăţenie şi lipsită de petele morale ale bisericii papale.

Ortodoxia este deci în centrul atenţiunii generale a bisericilor ce doresc concentrarea în jurul idelor de pace dreptate şi frăţie.

Se observă aceasta din studiile ce fac teologii din apus asupra ştiinţei şi vieţii istorice şi actuale a ortodoxiei din atitudinea preoţimii anglicane, care caută să între în felul de a fi al ortodocşilor atât de mult, încât îmbracă chiar şi smerita noastră haină, s'a văzut la congresele ţinute anul acesta la Londra şi Stockholm, unde ierarhilor ortodocşi li s'a făcut o primire extrem de caldă şi au fost încunjuraţi de cea mai înaltă veneraţiune, dar se vede mai ales în activitatea şi congresele *«Asociaţiei anglo-răsăritene»*, cu revista sa «Răsăritul creştin». Intemeiată în 1906 astăzi întră în al 20-lea an

de existenţă şi prin munca sa filo-ortodoxă din Constantinopol în 1923 episcopul anglican Charles Gore a cutezat a afirma: «Eu de pe acuma mă pot socoti ortodox» şi a adus cu sine declaraţia a 5000 de preoţi, cari mărturisesc credinţa bisericii ortodox». Paralel cu celelalte societăţi pomenite a făcut după războiu demersuri reuşite pentru a mântui feliuritele ramuri ale ortodoxei din ghiarele bolşevismului, islamismului şi catolicismului.

Noua orientare a bisericilor din apus deschide deci pe seama ortodoxiei posibilităţi neaşteptate şi perspective pentru cari — în prezent — trebue să recunoaştem, nu este destul de pregătită. Ea poate deveni chiagul de reintegrare, centrul de gravitaţie a creştinismului, poate spera chiar să aducă la ortodoxie ramurile mai îndepărtate ale bisericilor creştine rupte din biserica papală, însă numai dacă ea însaşi se va putea afirma ca o forţă vie.

Reînchegarea ortodoxiei este deci reclamată imperios de acest al doilea moment de natură externă.

Această reînchegare trebue să se facă însă pe 2 fronturi: 1) prin cultivarea spiritului de solidaritate între diferitele ramuri ale ortodoxiei şi 2) prin activarea creştinismului social care va aduce o întărire a însuşi ortodoxismului.

Voi reveni asupra punctului dintâiu, dar mai întâiu deschid o paranteză referitoare la punctul al doilea, care nu se ţine strict de obiectul temei mele.

Pe teren dogmatic bisericile din apus s'au îndepărtat de învăţătura evangheliei, dar mi se pare că pe teren social au apucat înaintea noastră. La noi relaţiile de viaţă socială sunt cu mult mai simple decât în apus, cu toate acestea activitatea socială în ţările ortodoxe e un ogor — în vechime mai intensiv civ cultivat — ca astăzi. Concepţia statică a bisericii trebue schimbată tot mai mult cu concepţia dinamică.

Inchid paranteza şi trec la necesităţile de ordin intern pentru reînchegarea ortodoxiei.

In prezent biserica ortodoxă este organizată în biserici naţionale autocefale. Şi cum fronturile între diferite naţiuni azi, când în viaţa popoarelor ideea naţională este principiul conducător, sunt foarte dese, am ajuns în situaţia, că şi legătura între bisericile autocefale este foarte slabă şi se reduce adeseori la scrisorile de salutare, ce şi le adresează diferiţii ierarhi la suirea

lor în scaun, astfel, că — cel puţin înainte de războiu — nu exista un contact mai viu între autocefaliile ortodoxe. Lipsa de raporturi mai strânse şi dispersiunea — momentană — ce se observă în bisericile ortodoxe a fost întrebuinţată ca un cap de acuzaţie de catolicism împotriva noastră, ca o protestantizare a bisericii noastre.

Biserica catolică se laudă cu ordinea, disciplina şi universalitatea sa. Uită însă, că papismul — absolutismul dogmatizat al bisericii catolice, este şi în esenţă şi în consecinţele sale o alterare cu mult mai mare decât împărţirea ortodoxiei în biserici naţionale Papismul — după Charles Maurras — (v. «Cuvântul» Nr. 174, 1924) nu e altceva decât cezarismul roman — ordinea şi disciplina romană, căreia i s'a asimilat creştinismul.

Autocratismul şi tirănia papală a purtat în sine germenul protestantismului, pe când ortodoxia cu spiritul său de libertate, care a permis afirmarea ideii naţionale şi în biserică, e imună de protestantism. «Dupăcum spune teologul rus Komiacov, protestantismul s'a oprit pretutindeni, unde a dat de frontul ortodoxismului. El a bântuit numai în ţările catolice. Cum a vrut să treacă la ortodocşi, s'a oprit. (Arh. Scriban în Bis. ort. Rom. Anul 1924, Nr. (6), pe luna Iunie, pag. 380).

Aruncând o privire asupra trecutului bisericii ortodoxe, constatăm că până în veacul al XIX-lea a fost între feluritele ramuri ale ei o legătură destul de vie.

In epoca sinoadelor ecumenice contactul viu s'a ţinut prin aceste sinoade ţinute la termine destul de apropiate. După încreştinarea Slavilor şi schisma cea mare, intercomuniunea s'a continuat în aceeaşi măsură şi subjugarea popoarelor ortodoxe prin Turcii lui Mohamed nu numai nu slăbeşte aceste legături, ci le întăreşte prin identitatea suferinţelor.

Mitropoliile româneşti se întemeiază sub influinţa patriarhatului ecumenic şi mai târziu biserica noastră intră în legături cu Atosul, Ohrida şi Ipek, dar păstrează relaţiuni destul de strânse cu patriarhia. Patriarhii din răsărit erau nu odată oaspeţii domnilor străluciţi din principate (Vasile Lupu, Matei Basarab, Const. Brâncoveanu), de unde primeau daruri bogate şi milă împărătească pentru bisericile lor sărace şi asuprite. Influinţa bisericii slavone şi greceşti asupra bisericii noastre încă e o dovadă despre comunitatea din trecut a bisericilor ortodoxe. Iar sinodul din Iaşi dela 1642, în care reprezentanţii patriarhiei

din Constantinopol şi ai bisericii ruseşti au primit mărturisirea lui Petru Movilă împotriva protestantismului, mai arată că principatele române erau atunci şi un centru al ortodoxiei.

La noi în epoca influenţei calvine şi catolice bisericile din principate ne-au fost de mare ajutor, nu mai puţin biserica sârbească şi rusească, pentru salvarea ortodoxiei noastre.

Cu întemeerea statelor naţionale independente şi ajungerea ideii naţionale la paroxismul ei, legătura dintre diferitele biserici ortodoxe a slăbit însă foarte mult. Din punct de vedere naţional, dar şi uman creştinesc biruinţa ideei naţionale a fost mântuitoare pentru neamul românesc, căci tutela bisericilor sârbeşti şi greceşti ajunsese prea apăsătoare pentru noi şi sistemul mănăstirilor închinate, deşi era dovadă de marea pietate a credincioşilor, ne crease trista situaţie, de a ne vedea $1/_{8}$ parte din pământul strămoşesc, cu tot venitul său, în mâni străine. Astăzi însă când ne-am recâştigat independenţa, e timpul suprem de a aduce corectivul necesar naţionalismului exagerat şi dacă pe teren politic, pentru aranjarea pe cale paşnică a conflictelor etnice s'a creiat după răsboiu societatea naţiunilor, cu atât mai firesc este, ca pe teren religios să reînchegăm biserica ortodoxă într'un organism unitar, puternic şi în măsură de a-şi putea spune cuvântul în relaţiile dintre state şi a le influinţa în spiritul evangheliei lui Hristos.

Căci ortodoxia genuină nu este şi nu poate fi în contradicţie cu revendicările şi realizările juste naţionale. E adevărat că naţionalismul nu este o dogmă religioasă-creştină, fapt este însă, că Hristos n'a luat o poziţie contrară ideii naţionale ci pentru ea. A trimis pe învăţăceii săi să înveţe toate neamurile şi la pogorârea Duhului Sfânt i-a învăţat pe aceştia să vorbească în limbi spre a putea propovădui pe înţelesul tuturor. Deci ortodoxia în desvoltarea sa întâlnind ideea naţională, n'a luptat contra ei, (precum a făcut papa cu prilejul reînchegării Italiei naţionale) ci a îmbrăţişat-o ca pe un element firesc omenesc, a cultivat-o şi a prefăcut-o în ferment de progres. Raportul între ortodoxie şi naţionalism îl exprimă teologul rus Glubokovsky în următoarele cuvinte lapidare: «Ortodoxia însaşi privită ca factor istoric are trebuinţă de o întrupare definită şi concretă. Iar ca atare ea a fost pretutindeni şi totdeauna şi în mod necesar, naţională. Dar acest fenomen este de ordin pur istoric. O adaptare la forme determinate de naţionalitate şi istorie nu

poate epuiza întreaga noţiune a ortodoxiei. Înainte de toate ortodoxia este absolut independentă de orice realizări istorice naţionale. Acestea totuşi îi datoresc originea şi continuitatea vieţii lor, fără s'o epuizeze. Ortodoxia deci, prin adevărata ei natură nu poate fi încadrată în naţionalism. Ea trece peste toate particularismele, iar în mijlocul naţionalităţilor ea este activă, ca un element de conciliare. (Glubokovsky: Ortodoxia în esenţa ei, trad. de N. Colan în Rev. Teol. Nr. 2—4 din 1924).

Deci şi din acest punct de vedere teoretic, ortodoxia ca să poată fi un element de conciliare între naţiuni trebue să-şi refacă unitatea pe deasupra tuturor autocefaliilor.

Tratând pe scurt raportul dintre ortodoxie şi naţionalism am exhauriat cel dintâiu motiv, intern, ce reclamă reînchegarea ortodoxiei din care în mod firesc decurge şi al doilea.

Naţionalismul este un puternic izvor de energie şi el poate imprima vieţii religioase, în urma deosebirilor etnice, caractere deosebite dela popor la popor în rit, obiceiuri şi în variatele manifestaţiuni ale vieţii sufleteşti astfel, ca după anumite intervale de timp să se poată observa astfel de deosebiri cari aievea periclitează unitatea bisericii. E trebuinţă deci de un continuu schimb de vederi, de oamenii, de cercetări reciproce, prin cari să se niveleze deosebirile, să se utilizeze feluritele manifestaţii nouă şi întreagă izbucnirea de viaţă sufletească, ce la diferite neamuri îmbracă diferite forme, să se îndrume în alvia curată a ortodoxiei.

Un ultim moment intern, care ne îndeamnă a porni o acţiune de reinchegare a ortodoxiei este paralizia şi primejdia în care se zbat unele ramuri ale ortodoxiei. Cele patru patriarhate şi în special patriarhatul ecumenic din Constantinopol sunt prigonite de mohamedanismul cutropitor, biserica rusească geme sub cnutul bolşevic iar biserica grecească e slăbită prin multe convulsiuni interne.

Singurele 2 biserici, românească şi sârbească ies întărite din răsboiul mondial şi ele sunt datoare a lua iniţiativa pentru concentrarea bisericilor ortodoxe, pentru crearea frontului unic ortodox, care, înafară, să aibă o suficientă strălucire şi o putere de atracţiune a bisericilor ortodoxe, ce-şi întorc privirile spre dânsa, iar înlăuntru să poată ajuta întrămarea mădularelor organismului ortodox.

Un pas remarcabil în această direcţie s'a şi făcut prin conferinţa interortodoxă ţinută la Constantinopol în luna Maiu 1923

şi iniţiată de biserica românească. La această conferinţă s'au prezentat din partea patriarhului Meletie IV şi a profesorului Dragomir Demetrescu, mare nomofilax al ortodoxiei, 20 chestiuni destul de importante şi actuale spre desbatere iar păr. arhimandrit Scriban a adus acolo ideea I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, al Ardealului de a se ţinea cu prilejul împlinirii a 1600 ani dela cel dintâiu sinod ecumenic, un sinod ecumenic ortodox, pentru care conferinţa din 1923 trebuia să stabilească programul, să împartă referatele şi să pregătească lucrările.

Din rapoartele publicate de păr. arh. Scriban în Bis. Ort. Rom. se vede, că numai chestiunea calendarului a primit rezolvire practică; celelalte chestiuni însemnate şi în special ţinerea unui sinod ecumenic au rămas nedeslegate. Această împrejurare ne aduce la convingerea, că numai prin congrese şi conferinţe ocazionale ţinute măcar şi anual, şi chiar prin sinoade panortodoxe, nu se poate reînchega şi menţinea unitatea bisericii ortodoxe ci spre acest scop trebue creat un organ permanent cu funcţiune stabilă.

Fără a imita papalitatea absolutistă, ci pentru a urma unei legi fireşti, existente în toate organizaţiile omeneşti, care întru asigurarea unei conduceri unitare reclamă instituirea unei căpetenii, biserica ortodoxă împărţită în autocefalii naţionale, trebue să-şi creeze sau mai corect să reînvieze instituţia avută în trecut: Sinodul ecumenic căruia i s'ar adauga un organ executiv: un consiliu permanent.

Cât de măreţ, cât de viu şi folositor ar putea funcţiona acest organism pentru ortodoxie! In fiecare biserică particulară viaţa religioasă ia variate şi nesfârşite forme. Acestea vor fi comunicate prin mijlocirea reprezentantului fiecărei biserici consiliului central, care le studiază, le compară, le ordonează şi pe cele mai bune le comunică tuturor bisericilor. Astfel pe lângă aspectul cât mai unitar, ce l-ar avea ortodoxia universală, s'ar asigura şi un progres mai repede prin contribuţia tuturor mădularelor ortodoxiei cu ce au mai bun în viaţa lor.

Nu-mi închipuesc funcţiunea acestui consiliu ca pe a unei administraţii biurocratice, ci ca pe a unei academii ştienţifice, care va publica în buletine lunare studii şi observaţiuni asupra fiecărei biserici, armonizând toate deosebirile şi îndrumând diferite izbucniri în făgaşul cel larg al ortodoxiei.

Indeplinirea acestor planuri reclamă timp mai îndelungat

şi tratative cu toate ramurile ortodoxiei. Dar mai pot fi şi alte mijloace, cari se pot înfăptui imediat. Acestea ar fi:

1. Pelerinagii şi excursii anuale făcute de preoţi în diferite ţări ortodoxe. Prin astfel de pelerinagii s'ar stabili legături personale şi s'ar cunoaşte din proprie intuiţie viaţa religioasă a neamurilor ortodoxe. Cele câteva sute de pelerini, cari au fost anul acesta la locurile sfinte, vor fi, neapărat, entusiaşti propagandişti ai acestei idei.

2 Schimbul de studenţi şi profesori între şcolile teologice din diferitele ţări ortodoxe. Avem numeroase seminarii şi academii teologice în ţară. Dintre absolvenţii acestor şcoli, doritori a-şi continua studiile în străinătate, precum şi seminariştii din părţile dela graniţa dinspre Jugoslavia şi Bulgaria, o seamă de inşi ar putea cerceta şcolile teologice din Jugoslavia, Bulgaria şi Grecia. Iar noi vom invita studenţi din toate ţările ortodoxe să se înscrie la facultatea noastră teologică. Nu mai insist asupra folosului, ce l-ar avea acest schimb de studenţi, căci el e cunoscut din experienţa pe teren şcolar laic, unde acest schimb a împrietenit atâtea ţări, d. p. România cu Franţa. Studenţii străini ar aduce cu sine nu numai cunoştinţa bisericilor unde studiază ci şi recunoştinţa faţă de acestea şi ar forma puternice verigi de legătură, ce ar chezăşui o închegare tot mai strânsă între diferitele biserici ortodoxe.

3 In sfârşit schimbul de reviste bisericeşti ar putea şi acesta să contribue în mare măsură la concentrarea ortodoxiei. Presa bisericească este oglinda cea mai reală a vieţii religioase. Prin presă ajungem mai uşor şi mai repede la o cunoaştere reciprocă cât mai intensivă. Pe acest teren trăim într'o desăvârşită izolare. Revistele noastre bisericeşti bunăoară îşi iau informaţiile despre bisericile ortodoxe surori din reviste engleze, franceze, italiene şi germane. Lucrul acesta e surprinzător. Doar avem în ţara noastră oameni destui, cunoscători ai limbilor slave şi greceşti. Aceştia ar putea face, pe baza lecturii, dări de seamă despre mişcarea literară şi religioasă din bisericile surori.

Luptând pentru executarea acestor gânduri şi a altora, potrivite întru reîntregarea ecumenităţii bisericii ortodoxe, am serba în modul cel mai demn aniversarea de 1600 ani dela cel dintâi sinod ecumenic şi am aduce omagiul nostru cel mai nimerit sfinţilor părinţi, cari au refăcut cu multe silinţe, unitatea bisericii lui Hristos.

Prot. **Emilian Stoica.**

Gloriile ortodoxiei.

Nicolae Nicanorovici Glubocovschi.

Acum câteva luni de zile la universitatea din Sofia era sărbătorită activitatea teologică-ştiinţifică de 35 ani a unui teolog rus. Sărbătorirea aceasta modestă, iniţiată de câţiva academiciani ruşi aflaţi în Bulgaria, a trecut neobservată, fără răsunet la noi, deşi meritele sărbătoritului trec peste marginile meritelor unui «mare teolog». E vorba de Nicolai Nicanorovici Glubocovschi, astăzi profesor de studiul biblic al Noului Testament la Facultatea teologică din Sofia. Nicolai Nicanorovici Glubocovschi profesor ordinar al Academiei teologice din Petrograd s'a născut la 6 Decemvrie 1863, din părinţi preoţi, în satul Kicimensc, judeţul Nicolisc, guvernământul Valogda. Seminarul inferior l-a făcut la Nicolisc; isprăvind şi seminariul superior la 1884 a trecut la Academia teologică din Moscova, terminându-şi studiile la 1889

Activitatea literară şi-a început-o la anul 1883. Temeinicele sale cercetări ştiinţifice apar repede una după alta. Iată titlul lor: *Societatea teosofică* şi *teosofia modernă* (Credinţă şi Raţiune). *Libertate* şi *necesitate* (contra determinismului). *Doctrina lui Hartmann despre începutul absolut Schimbarea la faţă a Mântuitorului. Călătoria evreilor din Egipt în Canaan. Origina esenţă şi însemnătatea monarhianismului.* In anul 1889 N. N. îşi prezintă lucrarea sa de de candidat despre *Teodoret, episcopul Cirului*, viaţa şi activitatea lui literară.

Această lucrare cuprindea peste două mii de pagini de text şi şase sute pagini de adaus.

Profesorul recenzent, cunoscutul istoric bisericesc A. P. Lebedev, şi-a încheiat recenzia sa cu următoarele cuvinte: «Lucrarea d-lui Glubocovschi după larga sa erudiţie este mai mult de cât suficientă, cum mi se pare, pentru ori şi ce titluri de distincţie, existente în teologie. Lucrarea d-lui Glubocovschi cuprinde în sine cel puţin patru-cinci lucrări eminente, vrednice de orice titlu de erudiţie. De aceea mă cred în-

dreptăţit să pun o notă 5* [1] notă care până acum n'am avut ocazia să o folosesc în practică».

Lucrarea a apărut în 1890 şi i-a creat autorului renumele unui mare învăţat nu numai în Rusia, ci şi în străinătate. Până la apariţia lucrării lui Glubocovschi cu privire la Fericitul Teodoret au existat diferite păreri. In viaţa lui unii l-au considerat ca pe un eretic necinstit, alţii au văzut în el o stâncă nestrămutată a ortodoxiei. După moartea lui, ultramontanii interesaţi au încercat să-i murdărească numele, iar protestanţii l-au înfăţişat ca pe un luptător neînvins, plin de bărbăţie contra bisericii dominante şi aproape ca pe un înainte mergător al lui Luther.

In munca sa Glubocovschi a avut o regulă de care el ţine seamă şi acuma în cercetările sale ştiinţifice; şi anume: adună şi studiază tot ceeace se referă la chestiune, dar primeşte numai ceeace-i strict verificat; ţine seamă de toate, dar se duce pe cărare proprie. De aici — lărgimea cercetărilor sale şi complecta independenţă în concluzii. Toţi recenzenţii i-au recunoscut, entuziasmaţi, capacitatea de muncă extraordinară cu care el a adunat, a studiat şi a apreciat operile lui Teodoret, precum şi izvoarele de care s'a folosit el — ceeace Harnack a recunoscut că însemnează deadreptul o victorie strălucită a ştiinţei. Cu câtă grije a adunat el literatura germană, franceză şi engleză, dela Dicţionarul biblic al lui Zeller până la cele mai necunoscute disertaţii — începând dela v. 17 şi până în zilele noastre! Şi dl Glubocoschi s'a rostit asupra lor categoric.

Câteva dintre cele recunoscute şi apreciate de autori apuseni a ajuns o soarte amară. Intre aceştia a fost şi a lui Raos. Dl Glubocovschi a dovedit, că Raos este vrednic de compătimire, deşi a fost un iscusit compilator, lucru pe care nu l-a observat Apusul. Glubocovschi a zugrăvit personalitatea Fericitului Teodoret în tot ansanblul ei. Lucrarea aceasta a dlui Glubocoschi

[1] Nota rusească 5 e eminent, iar 5 cu * e ceva supra-eminent.

a provocat în Rusia şi în străinătate răsunet de admiraţie. Profesorul Lebedev s'a exprimat, că cu greu am putea găsi în literatura streină o operă de ştiinţă care să rivalizeze cu lucrarea dlui Glubocovschi. Iar Harnack o numeşte «cel mai însemnat fenomen ştiinţific în domeniul patristicei». Teologul englez Hedlam fiind impresionat de lucrarea aceasta a început să înveţe limba rusă, ca s'o poată ceti în original.

In a. 1891 dl Glubocovschi fu învitat ca docent la catedra sf. scripturi a Test. Nou, cu toate că specialitatea lui era Istoria bisericii universale. In a. 1897 Dl Glubocovschi publică I ul tom din cele trei despre «Evanghelia sf. Apostol Pavel, originea şi esenţa ei». Aproximativ pentru a 10 parte a lucrării acesteia Nicolai Nicanorovici capătă titlul de Doctor în teologie, iar peste 7 zile e întărit ca profesor ordinar. Cu tomul I. şi II. el ia premiul Sfântului Sinod. Această operă despre ap. Pavel ocupă locul central în rândurile cercetărilor din Test. Nou ale lui N. Glubocovschi şi a fost primită de teologi ca o lucrare fără pereche în literatura teologică. Rând pe rând apar şi celelalte lucrări ale lui Nicolai Nicanorovici: *Evanghelia libertăţii creştine în epistola lui Pavel către Galateni; Ceva despre ep. a lui Pavel către Galateni; A doua ep. a lui Pavel către Tesaloniceni; Patru tratate despre limba biblică greacă; Analiza exegetică a epist. către Evrei; Hristos şi îngerii* (Cor. 16—14.)*; Divorţul din motive de adulter şi urmările lui după învăţătura Mântuitorului.*

Toate lucrările lui Nicolai Nicanorovici au avut un caracter istoric-exegetic.

Tendinţa şi dorinţa autorului este să scoată la iveală două momente: al credinţei şi al raţiunii. Această metodă dominantă pătrunde întreagă scrierea despre Ap. Pavel. Autorul îşi dă silinţa, ca din personalitatea apostolului Pavel şi din caracterul scrierilor lui să controleze valoarea şi însemnătatea creştinismului şi să deslege nepărtinitor pentru minte şi conştiinţă problema, dacă creştinismul este un produs natural al evoluţiei istorice, sau dacă este un fenomen excepţional în istorie.

Dl Glubocovschi ne duce la convingerea în originea şi esenţa supranaturală a creştinismului.

Afară de tractatele înşirate mai sus Nicolae N. Glubocovschi mai are şi alte lucrări, de cel mai variat conţinut. El a colaborat la diferite reviste şi gazete ruseşti, engleze, americane, italiane, suedeze, bulgare, sârbe şi greceşti, aproximativ 70 la număr El a redactat Enciclopedia teologică (tomurile 6—12). Nu pot să trec cu vederea încă o însuşire a profesorului Glubocovschi; şi asta cu atât mai mult cu cât ea este destul de rară în zilele noastre. Nicolai Niconorovici are un suflet de o bunătate evanghelică. Pentru toţi aceia, cari căutau sfatul şi îndrumarea lui, inima şi porţile casei lui erau totdeauna deschise. Ajutorul lui prin sfaturi şi informaţii a fost larg şi înţelept; el n'a fost împărtăşit numa, acelora cari au lucrat sub îndrumare nemijlocită a luit ci şi multor învăţati ruşi şi streini. Dovadă sun numeroasele adrese de mulţumiri ce le-a primit cu pri: lejul sărbătoririi sale. Iată numele câtorva recunoscători l Profesor Malein, Zelinschii, Golubev, Grass, Dr. Paui Wendland, Palmieri, Nathanael Bontwetsch, Georg Heinrici, René Gregory, Adolf Harnack şi alţii.

Toate acestea se referă la activitatea sărbătoritului până la revoluţia rusă. Activitatea lui după revoluţie, s'a desfăşurat în cele mai grele condiţii. Ea a fost totuşi extraordinar de productivă. In anul 1918 bolşevicii au închis toate academiile teologice din Rusia, iar profesorii au rămas fără lucru şi fără mijloace de traiu. Pentru dl Glubocovschi s'au început zilele de încercări şi de lipsuri materiale şi morale. In luna August a aceluiaş an, la învitarea universităţii din Upsala, el pleacă acolo şi trei luni ţine conferinţe despre Unirea Bisericilor. Se întoarce apoi în Rusia, dar sub jugul bolşevicilor viaţa-i era imposibilă. După ce bolşevicii au ucis pe fratele lui şi pericolul a început a creşte din zi în zi el s'a refugiat din Rusia.

După ce ocupă catedră la universităţile din Praga şi Belgrad, în anul 1923 se aşază în Sofia. Aceste condiţii nu împiedecă, activitatea lui ştiinţifico-literară. Numai cât scrierile lui au primit caracter apologetic, după

postulatele vremii. In reviste şi gazete englezeşti Glubocovschi publică un şir lung de articole în cari explică esenţa ortodoxiei,[1] minciuna bolşevismului şi a socialismului, situaţia bisericii ruse, falşitatea mişcărei bolşevice pentru reînoirea bisericii. El caută ieşire şi mântuire de ateismul sprijinit de bolşevismul care ameninţă întreaga creştinătate şi întreaga cultură umană.

Din operele lui scrise în perioada revoluţiei sunt tipărite următoarele: 1. *Lecţiile despre unirea bisericilor* (în limba suedeză). 2. *Biserica ortodoxă şi unirea bisericilor creştine* (în limba bulgară). 3. *Despre biserica rusă după revoluţie.* Sunt gata de tipar: 4. *Despre epistola către Evrei»* (80 coale de tip.). 5. *Teologia rusă* (15 coale de tip.). 6. *Şcoala din Rusia sub domnia bolşevicilor* (20 coale tip.) şi alte tractate cu caracter general.

De încheiere vom rezuma în câteva cuvinte însuşirile cari sintetizează personalitatea profesorului Glubocovschi.

In persoana distinsă a dlui profesor Glubocovschi se uneşte într'un mod neobicinuit de fericit eruditia şi capacitatea de muncă fenomenală.

El a creat un şir de tractate ştiinţifice a căror faimă a trecut graniţele Rusiei. In lucrările sale a dat un model de cercetare ştiinţifică şi a desăvârşit limba teologică rusă.

Lui i se datoreşte apariţia multor lucrări, cari au îmbogăţit literatura exegetică rusă, scrisă de elevii lui şi sub înţelepta lui conducere.

El a contribuit la clarificarea şi deslegarea multor chestiuni curente din viaţa bisericei contimporane.

Direct şi indirect el a lucrat şi a pregătit în măsură însemnată baza ştiinţifică şi cu adevărat creştină pentru unirea bisericilor.

De aceea sărbătorirea activităţii lui n'a fost o sărbătoare familiară a unui refugiat rus, nici sărbătoarea redusă a Facultăţii teologice din Sofia, sau a Academiei teologice din Petrograd. Ea n'a fost nici numai sărbătoarea ştiinţei teologice ortodoxe, nici sărbătoarea Bise-

[1] Acest studiu s'a publicat în rom. în «R. T.» Nr. 2—4 din 1924. *N. Red.*

ricii ortodoxe, ci a fost sărbătoarea ştiinţei în general, a culturei creştine.

Profesorul Nicolai Niconorovici Glubocovschi este întruparea geniului ştiinţific şi a inimei largi ruseşti. El este simbolul *adevăratei* Rusii. Andrei Cuznețov.

Cum am putea creşte creştini buni din elevii de şcoală?

Onorată Conferinţă Pastorală!

Isus şi şcoala de băieţi este o chestiune, care aparţine deopotrivă *Cathiheticei* şi *Pastoralei.*[1] Ca să-i evidenţiez şi mai mult caracterul şi să o fac mai sugestivă, schimb titlul designat într'o întrebare. Vom căuta deci împreună răspunsul la întrebarea: *cum am putea creşte creştini buni din elevii de şcoală*, întrebare, al cărei răspuns sintetizează întreg fondul chestiunii.

Vrem aşadară creştini buni, şi vrem să ştim, cum îi putem avea?

Când am zis *creştin bun* am înţeles un om, în care nu mai trăieşte el, ci Hristos Isus, Domnul; am înţeles caracter, ori (mai modern) o personalitate creştină, pe unul care îşi ia de model pe sf. Ap. Pavel, pe sf. Vasile c Mare, Ioan Gură de Aur ori Grigorie de Nazianz; am înţeles un om care întrupează o perfectă armonie sufletească, se conduce de adevărată libertate internă, de nefăţărită iubire de adevăr şi dreptate pentru toţi oamenii şi care socoteşte viaţa aceasta trecătoare o luptă pentru fericirea omenimii şi a sa proprie, înainte şi după moarte. Iată ce aşi dori să văd *desvoltându-se* în elevul de şcoală.

Şi o muncă, care să dea astfel de roade, este posibilă şi reuşeşte chiar într'o vreme ca cea de azi, care nu se deosebeşte de a sfinţilor Apostoli şi Părinţi decât prin depărtarea anilor şi prin neputinţa noastră. Sufletul este acelaş. Şi în sufletul fiecărui om, în fundul inimii lui zace credinţa ca un cărbune aprins, dar acoperit de spuză şi uneori de cenuşe, cărbune care aşteaptă să fie spulberată cenuşa şi să i se dea

[1] Dealtfel aceste două pot figura separat numai în programe şi în cărţi; în realitate formează un tot, în practică sunt nedeslipite şi mai adesea se identifică.

oxigenul trebuincios pentru a lumina şi încălzi pe om pe drumurile vieţii. Elevului nu-i trebue credinţă, nici caracter; le are pe amândouă; el n'are lipsă decât să-i îndrepţi atenţia, — grija! — asupra lor şi să-l sprijineşti binevoitor în opera de curăţire şi desvoltare a lui; îi trebue în nemijlocită apropiere un cărbune mai mare, mai puternic, care arde viu, şi care prin puterea focului său să stimuleze la ardere mai vie şi pe cel învăluit în cenuşe, şi i mai trebue oxigenul necesar, ca să poată lumina şi încălzi şi el. Să le dăm deci elevilor la catedră profesori — profeţi — cărbunele cel mare şi aprins, şi să le dăm oxigen: lectură bună şi un mediu creştin, cât de redus ca noţiune spaţială, numai să fie creştin, profund creştin.

Lumii de azi şi de mâne îi trebue să-i faci din cugetarea ei cugetare creştină, lumină creştină, şi din simţirea ei pervertită simţire nobilă, creştină, care să dea căldură vieţii seci şi reci de azi. De se poate face pentru elev numai atâta în biserică şi şcoală, s'a făcut deajuns. Restul vine dela sine.

I.

Onorată Conferinţă!

La munca pentru restabilirea cugetării şi simţirii curat creştineşti cei întâi chemaţi sunt ceice şi-au luat răspunderea educaţiei în şcoală şi în mijlocul societăţii. Dintre aceştia subiectul îmi cere să mă opresc deocamdată asupra profesorului, asupra sufletului unei şcoale, asupra aceluia care are să împărtăşiască deagata toată experienţa înaintaşilor, chiar a omenimii, confirmată şi verificată şi augmentată prin propria-i experienţă asupra aceluia, căruia ne încredem bucuria noastră şi a ţării, pe viitorul creştin, odrasla noastră. Şi fiind vorba de religie lăsaţi-mă să-i cer *să fie profet.*

Dela acesta atârnă în cea mai mare măsură, că viitorul bărbat este ori nu creştin bun, «o personalitate» creştină.

Să-l examinăm deci mai de aproape; să-l privim ca *om*, apoi ca *profesor* şi în sfârşit ca *preot* în mijlocul elevilor şi al societăţii

A) — Profesorul — profet ca om nu va uita niciodată că este creştin, caracter creştin, stâlp mai tare ca cel de beton armat, de care se sprijineşte într'o anumită lature întreaga societate omenească. Când şi-a pierdut această convingere, a încetat

puterea lui. Adevăratul profesor-profet nu cade însă nici când i-au scăzut puterile fizice; cărbunele din el va arde încă viu.

1. De unde această tărie? *Dela indisolubila sa legătură cu cerul, cu divinitatea!* Această legătură îl face să priviască lumea, pe sine, datoriile sale, în lumina veciniciei. Toate zvârcolirile noastre de-o zi, toate aceste mărunţişuri ale vieţii, pe cari noi le credem capitale, îi vor părea nişte putregaiu fosforescent faţă de lumina pe care o caută, lumina cea neapropiată, lumina după care trebue să însetezi totdeauna şi să lupţi neîncetat ca să se sălăşluiască în noi şi pe întreg pământul. Cine nu e legat cu cerul, cu divinitatea, cu Isus Hristos, de-ar avea toată ştiinţa lumii, să nu se apropie de sufletul fraged al copilului; acela nu va putea descifra nici măcar un singur rând din Cartea Vieţii, din Cartea Veciniciei, şi atunci munca lui pe teren educativ e de prisos.

2. Şi iată de ce. Cine nu cunoaşte această legătură, nu poate ştii ce este adevărata religiozitate, nu ştie ce e: să ai inimă, nu ştie ce e bunătatea, iubirea, sinceritatea, conştienţiozitatea, adevărata seriozitate, nu ştie ce e virtutea; cu un cuvânt nu are cultura inimii, care nu se poate memoriza din cărţi. *Profesorului de religie îi trebue desăvârşita cultură a inimii.*

3. Altcum cum crede, că poate deveni *modelul de viaţă*, pe care elevii să se simtă îndemnaţi a-l imita? Adevărurile, pe cari le propoveduieşte el, nu primesc preţ prin spusele lui, ori prin meşteşugul deosebit al argumentaţiei lui, ci prin faptele lui de fiecare zi, de fiecare ceas. Nu teoria credinţii deci, ci faptele credinţii celei adevărate!

Dar în această privinţă, vai, ce departe stăm dela adevăr. De unde să ia elevul pilda credinţii celei adevărate, când concepţia noastră fundamentală despre lume e cea materialistă, nu cea spiritualistă, pe care te-ai angajat s'o propoveduieşti; cum să aştepţi credinţă dela alţii, când întâlneşti profesori de religie şi preoţi, cari nu pot crede adevărurile, pe cari s'au angajat să le propoveduiască şi practice. N'ai credinţă, cu ce vrei să deştepţi pe a altuia? Cu silogisme numai?

4. Afirmând cele de sus, vă rog, fraţilor, să nu mă socotiţi duşmanul ştiinţii, fiindcă nu sunt. Preţuiesc nespus de mult *adevărata ştiinţă* şi nu am mai mare duşman decât pe omul, care voieşte să rămâie ignorant. Şi n'aşi putea aproba niciodată pe profesorul de religie, care încă n'a înţeles perfecta prietinie

şi armonie şi însemnata valoare a bunei vieţuiri între ştiinţă şi credinţă. E strâmt la suflet profesorul de religie, care şi-a mărginit cunoştinţa numai la Sf. Scriptură şi n'a înţeles că fiecare descoperire nouă îi aduce o dovadă în plus şi-i întăreşte şi mai mult convingerea despre atotînţelepciunea şi puterea lui Dumnezeu. Profesorul de religie, care vrea să crească din elevii lui creştini buni, îşi va îmbogăţi zi de zi nu numai experienţa religioasă ci şi cunoaşterea celei ştiinţifice, pe deoparte pentru a şi-o înţelege mai bine şi pe de alta pentru a fi în stare să şi-o şi impună pe a sa. El nu poate vedea în religie o specialitate, ci un fel de a trăi, un fel de viaţă superioară, şi atunci cu surprindere va constata, că în viaţă religie şi ştiinţă sunt împreună împletite, chiar contopite, trăiesc în acelaş şi pentru acelaş suflet omenesc, şi prin urmare că are datoria sfântă de a aduna şi armoniza tot ce au studiat şi aruncat în sufletul elevului toţi ceilalţi profesori şi societatea din afară, cari au privit lumea din anumite puncte şi sub anumite unghiuri de vedere; el are să privească viaţa în ansamblu, de sus, cum o priveşte «ochiul» lui Dumnezeu. Profesorul de religie trebue să găsiască în raţiune şi experienţă un sprijin, nu un duşman. *De aceea îi trebue şi ştiinţă, multă ştiinţă.*

N'a fost deci greu să constataţi, că eu în profesorul-profet ca om caut un suflet perfect armonizat, care cunoaşte cerul şi stă în legătură vie cu el, dar cunoaşte şi pământul cu viaţa depe el, şi pe cari toate le face să comunice una cu alta prin puterea sa lăuntrică, prin glasul conştiinţii sale. Cine simte bătând în sine o astfel de inimă să păşiască în învăţământ; aceasta e de profesor. Altcum este umbră, nu stâlp; şi lumea nu se poate răzima de umbre.

Onorată Conferinţă!

B) Am cerut dela profesorul de religie al vremurilor noastre să fie omul, care are tot focul necesar pentru ducerea la îndeplinire a măreţei opere de armonizare socială prin propria-i armonizare lăuntrică. Dar n'am cerut încă tot. Abia acum vreau să privim pe acest om la catedră, ca *profesor.*

Catedra încă îi cere multe; îi cere să aibă ştiinţa meseriei de propunător.

1. Ca profesor trebue să câştigi simpatia şi într'o măsură oarecare chiar admiraţia elevilor prin siguranţa şi uşurinţa între-

buinţării cunoştinţelor din domeniul materiei ce propui. Cel de religie va trebui să aibă *o temeinică pregătire teologică.*

2. Celce vrea să fie profesor de religie în o şcoală educativă nici decum să nu-şi închipue că poate păşi la catedră, fie în buzunar, fie în memorie cu conferinţele profesorilor dela facultate. Şcoala secundară nu are scop ştiinţific, cu atât mai puţin, când e vorba de religie. Ea are alte scopuri şi altă programă. *Va trebui deci să cunoască bine, psihologic programa* şcoalei la care lucrează, acomodându şi ştiinţa teologică cerinţelor ei şi scopurilor ce se urmăresc prin ea.

3. Fiecare părticică din program trebue apoi bine frământată. Va trebui să cugete, că religia o predă pentru viaţă, că are să ţie seamă de viaţa care curge pe dinaintea ochilor lor, că o predă unor suflete de copil sau de tânăr, cu un anumit scop inerent bucăţii respective, că spre ajungerea lui are lipsă de mânuirea unor anumite mijloace.

a) Niciodată, când se gândeşte la o lecţie de predat, nu poate uita, că trăim în o anumită vreme, cu anumite necesităţi, cu anumite tendinţe, cu anumite calităţi şi defecte; că religia e fenomen al vieţii de toate zilele, că însoţeşte pe om chiar şi atunci şi chiar şi acolo unde pare absentă, şi are să dicteze din interior atitudinea corăspunzătoare legii eterne. Trebue să cunoască bine şi nepreocupat viaţa epocii sale, ca să poată face pe elevii săi să deschidă ochii *creştineşte* asupra diferitelor ei aspecte. Şi în această direcţie nici decum să nu fie prietinul compromisurilor.

b) Şi acum o altă problemă grea, poate cea mai grea pentru profesor: trebue să cunoască bine sufletul elevului cu toate tendinţele lui la diferitele vârste, ca să ştie cum să acomodeze materia pentru gradul de pricepere şi simţire al ascultătorilor. Altele sunt tendinţele şi puterile sufletului la vârsta de 3—6, dela 7—10, dela 10—15 şi dela 15 la 23 de ani. Pentru a putea duce pe elevi la Hristos profesorul trebue să se facă «tuturor toate», trebue să se vadă la diferitele vârste, dacă vrea să nu fie glas ce strigă în pustiu.

c) Abia acuma are să se întrebe: *ce* am să predau şi *pentruce?* Din punct de vedere metodic aceste întrebări sunt capitale. Cea de a doua îi precizează ideea generală şi scopul lecţiei şi totodată îi dictează câtă cantitate să ia din ceea *ce* are

să predea, ca să nu încarce stări şi cunoştinţe, cari nu stau în strânsă legătură cu subiectul.

Ce uşor îi este după aceea să întrebuinţeze celelalte mijloace metodice.

In treptele formale, fie cinci, fie trei, — şi unele şi altele cuprind exact acelaş mers — nu va vedea nişte tipare, nişte şabloane, ci procedee logice şi mai ales psihologice, arătând direcţia în care ai să conduci *mişcarea* sufletului ascultătorilor. Este apoi cu totul altă întrebare, că îţi convine forma de predare monologică, ori amândouă deodată.[1] Atât doar: să nu piardă din vedere că vrem să desvoltăm în elev libertate internă, cugetare şi simţire creştină. Metoda trebue să ţie seamă de această cerinţă, şi atunci mecanizarea şi suspendarea libertăţii de a-şi formula şi exprima elevul independent cugetarea şi simţirea sa religioasă, nu pot fi decât păgubitoare. Am garanţă că va fi bun creştin elevul, care cutează să cugete şi să simtă creştineşte, deşi nu ştie spune lecţia «fluent», şi nu mă prea pot răzima şi încrede, în celce papagalizează o lecţie de catechism, din care nu pricepe nimic. Unul duce ceva în viaţă; pe când cestălalt? Şi religia se propune pentru viaţă, nu pentru paradare la examene şi inspecţii.

4. Cine nu ştie apoi ce importanţă deosebită are disciplina în şcoală? Profesorul de religie nu se poate desinteresa de această problemă mare. Atitudinea lui însă diferă mult de cea a colegilor săi. Ceilalţi se pot folosi şi mulţumi de efectele disciplinei externe; el nu. El va cere totdeauna pe cea care emanează din intern; şi atunci constrângerea, bătaia, parţialitatea, vorba bădărană, vor trebui să-i fie streine, pentrucă religia făcută prin constrângere nu e religie, aceasta nu se adânceşte în suflet şi nu poate rodi. El are să fie părintele iubitor care şi când dojeneşte nu doboară, nu umileşte, ci vindecă şi înalţă. Dar pentru a ajunge la acest rezultat catedra de religie îi cere să posedă el mai întâi o disciplină religioasă aleasă, care să fie simţită de elevi, şi căreia să i se supună de bună voie, neîndemnaţi.

Dela profesorul de religie care să poată da elevi cu înaltă conştiinţă se pretinde deci să fie nu numai om deplin armo

[1] Toată discuţia iscată în ultimii ani la noi în legătură cu metodica religiei s'a redus exact numai la atât: dialog ori monolog? Nici unul, nici altul exclusiv, ci după firea profesorului, a elevilor şi a lecţiei.

nizat sufleteşte, care cunoaşte cerul şi pământul, şi de cari e legat prin conştiinţa lui de adevărat creştin, ci şi ştiinţă teologică temeinică, o bună cunoaştere a programei, a vieţii timpului său, a sufletului copilăresc, a metodei şi o fermecătoare autodisciplină creştinească, ferindu-se ca de foc de exagerări, cari dacă şi le permite, la început totdeauna sunt forţate şi deci prefăcute, iar mai târziu ridicole. Religia e ceva natural, să i se lase naturaleţa, dacă vrea să fie ceeace dorim, adecă esenţa vieţii.

C) Ca să fie adevărat profesor de religie sufletul meu mai cere să-l ştiu *preot*. Oricât ar fi de bun profesorul nepreoţit, în suflet lasă o nedumnrire: oare de ce nu s'a preoţit; crede ori nu, în ceeace propoveduieşte? Preoţia denotă o anume conştiinţă şi confirmarea unei experienţe de viaţă, pe care o numeşte creştinească.

Intemeiat pe experienţă mai spun, că trebue să fi trecut prin viaţa pastorală înainte de a fi ajuns la catedră. Acolo, nu dela profesori ori din carte, se învaţă ce e important pentru viaţă şi cum să mlădieze metoda pentru a atinge rezultatele dorite, pentruca în adevăr religia să fie pentru viaţă. Celce n'a avut roade educative în viaţa pastorală va fi sterp şi la catedră. De aceea susţin părerea, că profesorii de religie buni pentru şcoala secundară nu pot fi recrutaţi decât dintre preoţii de parohie, cari s'au dovedit buni în viaţa pastorală. Examenul de capacitate sau cel de facultate spun totul despre inteligenţa şi diliginţa cuiva, — dar nu spun aproape nimic despre forţele lui de educator. Despre aceasta dă certificat o viaţă de vre-o 4—5 ani în parohie.

Profesorului — profet preoţia îi dă aureolă. Şi acesta nu va putea uita nicicând de datorinţele lui de preot. Nu va uita nicicând că predica pentru şcolari, exortaţia din fiecare Duminecă şi Sărbătoare, spovedania şi împărtăşirea elevilor nu sunt o corvoadă, ci o înaltă datorie de preot, pe care nu trebue să aştepţi să ţi se impue, pe care n'o poţi întrelăsa, nici superficializa. Şi ce impresie bună face asupra elevilor faptul, că învăţăturile pe care li le dai lor în şcoală, ai curajul a le prezenta ca adevăruri de viaţă publicului mare în predica depe amvon. Şi să nu se creadă, că e fără importanţă pentru elev, dacă profesorul său de religie e sau nu la biserică, că o cercetează ori nu regulat, că acolo se plictiseşte ori se concentrează sufleteşte. Şi ce vază nu-i asigură faptul, că măcar din când în când

serveşte la altar ori cântă la strană, ori că este nelipsit din corul, în care cântă proprii lui elevi. Lucruri mărunte, dar importante pentru educaţie. Nici vorbă, că valoarea lui creşte dacă este în stare să ţie o conferinţă, sau să scrie nişte articolaşe prin ziare, în cari priveşte probleme dela ordinea zilei nu prin ochelarii vre-unui partid politic, ci în lumina veciniciei.

Cu un cuvânt dela profesorul de religie atârnă în mare măsură, că din elevi au ieşit ori nu creştini buni. Dela profesorul, pe care l-aţi pus la catedra unei şcoli, nu poate aştepta nimeni să vadă altceva la elevii lui, decât ceeace este el. Dacă s'a putut ridica şi stă pe un anumit piedestal moral, ştiinţific şi social, depe care nu se pogoară nici când, ci numai se apleacă pentru a ridica la sine pe alţii, munca lui trebue să fie încununată de succes. Dar, repet, numai în cazul, că *niciodată şi în nici o împrejurare nu va uita că e preot şi profesor de religie.*

Aşadar, ca om deplin armonizat sufleteşte, ca profesor bine pregătit, ca preot cu înaltă conştiinţă preoţească ca atitudine hotărât, neiubitor de compromisuri, iată ce înţeleg eu sub profesorul profet, cărbunele cel mare şi aprins, care prin căldura şi lumina sufletului său să facă să piară spuza şi cenuşa depe credinţa sufletelor plăpânde, ca să se aprindă şi să poată lumina şi încălzi şi ea la rândul său.

II.

Onorată Conferenţă!

A lăsa însă toată grija formării de creştini buni din elevi numai profesorului de religie — este prea nedrept. Trebue să-i vină în ajutor şi societatea, oferind elevilor o lectură bună şi un mediu mai sănătos, un mediu creştin.

A.) — 1. Când e vorba de literatură, oamenii se plâng, dar numai atât. Iar dacă şi fac ceva, nu este pentru copii şi pentru tineret. Donchişoţii vieţii acesteia risipesc reviste şi scrieri otrăvitoare, şi lumea le ceteşte dela mic până la mare, pentrucă i se oferă ceva uşor. De ce nu se speculează în sens bun acest spirit al lumii, dându-i-se ceva uşor de consumat, dar moral, dându-i-se chiar glume, dar decente, sănătoase, prezentându-i-se viaţa senină ori chiar grea, dar purtând sâmburele binelui, ce trebue să răsară mai târziu pe urma lecturii. Ce frumos, ce literar, ce mişcător nu s'ar putea lucra atâtea probleme

religioase, cari nu pot prinde în forma grea de meditaţie, de tratat, de conferinţă. Tolstoi, Potapenko, Selma Lagerlöf ş. a., ce propoveduitori de adevăruri creştine!

Cine n'a cetit şi n'a rămas cu o dâră de lumină, de iubire şi de bunătate creştinească la o «exegeză» de a lui Tolstoi cum ar fi bunăoară «*Cu ce trăiesc oamenii*», ori la o lecţie de «apologetică» ca «*Cresc şi pământesc*», ori la una «social-creştină» ca «*Pamfil şi Iuliu*», lăsând la o parte bucăţile grele şi în cari se ating şi probleme grele ori nepotrivite pentru tineret dar cari toate au duh din evanghelie. Şi cine n'a lăcrimat deasupra unor pagini ca cele din «*In slujba adevărată*» a lui Potapenko, ori asupra celor din «*Nu din partea aceea sau datorie de episcop*», ori n'a surprins tresărind în el o nouă simţire cetind «*In noaptea sfântă*» a renumitei dăscăliţe suedeze. Cât de mult trebue să fericim gândul şi faptul dlor Sadoveanu şi Pătrăşcanu, cari s'au ostenit să ne stea cu ceva în ajutor. «*Spre Emaus*» e cetită cu multă sete de elevi.

Acelaş lucru, poate mai puţin perfect ca literatură, dar de mare preţ pentru educaţie, ar putea face atâtea talente literare dintre preoţi, cari au şi cultura, şi cugetarea, şi simţirea creştină. Şi dela cine să aşteptăm *poezia* religioasă, propriu zis, în care e aşa de săracă literatura noastră?

Dar cum spuneam mai la început: nu e absolută necesitate de a se trata subiecte religioase; e deajuns să găsim cugetarea şi simţirea nobilă a unui creştin adevărat.

Iată ce lipseşte, şi prin ce, dacă am avea, s'ar putea veni în ajutor strădaniilor unui profesor de religie. Societatea ar trebui să încurajeze acest fel de a se scrie. Elevii mai ales sunt robii opiniilor din afară când e vorba de a ceti o carte, lucru, pe care ar trebui să nu-l uite nici măcar o clipă ceice au dragoste faţă de tineret.

2. Dar fiind vorba de cărţi, să rămânem ceva mai aproape. Manualele de religie, cărţile de rugăciuni încă ar trebui reformate. Nu vorbesc de data asta de loc de fond, mă gândesc numai la formă. Ele ar trebui să aibă înfăţişarea cea mai captivantă, să-ţi încânte ochiul şi să-ţi ademenească sufletul să le răsfoieşti, dar cu atâta grije creştinească, încât să-ţi fie par'că teamă să o atingi cu degetele. Elevul ar trebui să se simtă atâta de legat de ele, încât să nu se poată împăca cu gândul de a le înstrăina, văzându-le. Aşa cum le avem azi, cu stilul cel mai

nefiresc, cu hârtia cea mai rea, cu tiparul cel mai nepotrivit, neestetic, neîngrijit, cu clişeele cete mai rele, adevărate caricaturi, cu legătura cea mai respingătoare, — mai mult strică, decât folosesc.

Aşadară, când e vorba de literatură în legătură cu educaţia religioasă e elevilor, cel dintâi pas hotărât spre înoire va trebui să se facă cu manualele de şcoală.

Onorată Conferenţă!

B.) — Viaţa din şcoală nu e despărţită prin ziduri chinezeşti de cea din afară, şi elevul stă în legătură cu ea nu numai prin literatură ci şi prin alte multe căi şi mijloace, ba mai mult şi trăieşte în ea. Şi atunci nimic mai anost şi mai nepotrivit, decât să-i vorbeşti în chip idealist, optimist, de ceeace se petrece la câţiva paşi de el. Tot ce poţi face e să constaţi că viaţa e aşa cum se vede, dar că ar trebui să fie alta, arătându-le calea pe care să meargă.

Ce putere au însă numai vorbele şi chiar exemplul profesorului de religie, dacă e singur? Elevul mai mult ca oricine vrea exemple religioase, vrea se vadă caractere creştine, despre cari îi vorbeşti poate aşa de frumos; nu din istorie le vrea, ci din viaţă, fiindcă-i spui, ca aşa are să-şi întocmească paşii vieţii. Spre cine să le îndreptăm privirea? Vai, le-aşi astupa-o de-atâteaori, să nu vadă ceeace văd! Ar rămânea mai întăriţi sufleteşte!

Pe laicii noştri, chiar când au trecut prin şcoli de teologie, greu îi poţi prezenta drept concretizări ale felului de viaţă numit creştin. N'ar rămânea să arăt decât pe preot şi casa lui. — Vai, «toţi ne-am abătut, până la unul, împreună netrebnici ne-am făcut». Preoţii nu totdeauna au viaţă şi fapte creştineşti. Vorbesc de sfinţenie şi uneori nu o respectă nici pe a altarului; în cursul serviciului povestesc ori glumesc, sau sbiară cu crâsnicul ori dă semne desperate de grăbire cântăreţului; vorbesc de pace şi învrăjbesc poporul făcându-se şefi de partide; — vorbesc de iertare şi sunt în pâri cu proprii lor parohieni. Credeţi că elevii nu le văd şi nu le simt şi inspiră pe toate? Vorbind elevilor mei de respectul ce se cade preoţiei, de câte ori nu mi s'a întâmplat, ca ei să-mi aducă

dovezi triste despre felul cum se poartă «domnul părinte»[1] N'ar strica prea mult educației când astfel de cazuri ar fi adevărate cazuri, adecă escepții; e dureros însă, că pildele cele bune sunt excepții. Cugetați, vă rog, ce roade să aducă propoveduirea religiei în școală, oricât de metodic s'ar face? Ceeace se învață în școală trebue să se găsească confirmat, concretizat și în viață. Va trebui deci să se schimbe întreg felul de a vedea, de a lucra și de a se purta al preoțimii noastre; va trebui să devie creștină, va trebui să poarte «înlăuntrul» său împărăția lui Dumnezeu, pe care o cere zilnic în «Tatăl nostru» — și de acolo să lucreze pentru a-i lărgi hotarele în afară. Bolșevicii au făcut nuclee comuniste în fabrici, în armată, în comune. Unde sunt nucleele noastre creștinești, cari să prindă în mreaja razelor lor de influență și pe elevii noștri de școală?

Până când Pastorala în practică nu va cadra cu postulatele Catiheticei să nu învinue nimeni și pe nimeni, că din elevi nu iese ceeace dorim. Elevul respiră aierul mediului împrejmuitor, — feriți-l să nu fie asfixiant!

Onorată Conferință!

N'am voit să dăscălesc pe nimeni. Pentru dăscălire am vre-o 300 la școală. Port în suflet dorința și nădejdea de mai bine.

Onoratul birou al despărțământului nostru a găsit potrivit să dau eu răspunsul la întrebarea: «cum am putea crește creștini buni din elevii de școală» și eu l-am dat deschis și fără a căuta la fața oamenilor; am spus ceeace, în vreme așa de scurtă, am crezut că se poate și trebue spus. Concluzia, la care am ajuns, e confirmată de istorie și o va întări și viitorul: ***viața religioasă a fost și va fi înviorată nu prin mercenari, ci prin profeți***, cari se ivesc și trebue să se ivească tocmai când lumea se închină mai cu dinadinsul lui Baal, Astarteei, lui Moloch, ori lui Mamona. Ei știu și găsesc totdeauna calea și mijloacele pentru a desvolta libertatea internă, cugetarea și simțirea creștină a oricăruia, care vrea să devie caracter creștin. Și profeților, acestor suflete aprinse pentru legea lui Dumnezeu,

---

[1] Insaș împărecherea aceasta de cuvinte arată dilema în care se găsește preotul de azi; vrea să fie și domn (streiu) și părinte (tată), și nu este nici una nici alta, ca în cazul tuturor compromisurilor.

acestor oameni, cari fac legătura între cer şi pământ, le stă într'ajutor Duhul sfânt şi voinţa oamenilor de bine.

Am crezut, că sunteţi dintre aceştia, deaceea am grăit.

Sibiu, 13 Octomvrie 1925.[1]

Preot **Gheorghe Maior,**
profesor de religie şi duhovnic la şcoala normală „Andreiu Şaguna".

MIŞCAREA LITERARA.

Mitropolitul Antonie al Kievului: **Catehism creştin ortodox.** Cu o prefaţă de I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei, Tradus în româneşte de Economul I. P. Tincoca profesor Iaşi. Tipografia sfintei Mânăstiri Neamţu. 1925 XXIV+204 pag. Preţul 40 Lei.

Dacă catehismul creştin este o învăţătură sinoptică despre religiunea creştină şi dacă biserica ortodoxă recunoaşte ca isvoare ale acestei învăţături creştine Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie, eo ipso se impun condiţiile, cărora trebue el să se conformeze din punct de vedere doctrinal.

Când catehismul este destinat să servească drept manual de şcoală pentru învăţământul religios (indiferent în ce fel de şcoale, secundare sau seminarii clericale de gradul întâiu) pe lângă criteriile doctrinale, are să satisfacă unor cerinţe de natură pedagogică, didactică şi metodologică.

Doctrina bisericii ortodoxe este înfăţişată în cărţile ei simbolice mai ales, dar nu exclusiv. De aceste cărţi autorul, mărturiseşte însuşi în precuvântare, n'a făcut întrebuinţare imediată, fiind în surghiun, cu prilejul redactări lucrării sale, afară de catehismul ortodox al mitropolitului Filaret, care se bucură de autoritatea unei cărţi simbolice. «Deşi am pus în acest catehism al meu tot ce am adunat în suflet timp de peste 30 ani, recunosc întru totul însă, că o aşa lucrare adecă alcătuirea unui catehism pentru şcoală, trebue să fie verificată de adunări întregi de ierarhi şi teologi, pentru care motiv pot numi această lucrare a mea numai o adunare de material pentru ele, şi nu voiu sta în apărarea redactării mele, când mi se va dovedi, că am expus aici ceva greşit sau nepotrivit pentru un manual de şcoală. Din parte-mi mă declar gata a-i face orice corectură recunoscute ca necesară».

[1] S'a cetit în conferinţa pastorală (adunarea de toamna) a preoţimii din despărţământul Sibiu al Asociaţiei Clerului «Aadreiu Şaguna», ţinută în Sibiu la 15 Octomvrie 1925.

Cu câtă sinceritate mărturiseşte teologul învăţat Antonie greutatea, pe care a încercat-o, de a alcătui un catehism pentru şcoală! Cât de superior îşi dă autorul seama că un catehism, care este «călăuza pentru cunoaşterea învăţăturei creştine despre credinţă şi pietate» nu poate fi opera unui singur om, fie el ori cât de învăţat, ci trebue să fie o operă colectivă «verificată de adunări întregi de ierarhi şi de teologi», adecă o operă a bisericii întregi. Condus de aceste consideraţii, el declară că nu ţine morţiş la textul redactării sale.

Considerând că «scopul catehismului este de a preda creştinilor măcar *cele mai esenţiale adevăruri: 1) despre fiinţa şi însuşirile lui Dumnezeu şi 2) regulele unei vieţi plăcute lui Dumnezeu*» (vezi despre catehism în special pag. 28), înţelegem că autorul îşi propune să alcătuiască *un catehism dogmatic şi moral*, pentrucă există şi catehisme istorice, cum este *Catechisme historique* de Claude Fleury, care este o expunere prescurtată, concisă, tot în aceeaş formă erotematică, adecă în formă de întrebări şi răspunsuri, nu a doctrinei creştine de credinţă şi de morală, ci mai ales a istoriei biblice a Vechiului şi a Noului Testament s'au chiar şi a istoriei bisericeşti

In temeiul acestor consideraţii facem constatarea, privind catehismul mitropolitului Antonie în ansamblul lui, luând drept criteriu de apreciere noţiunea de catehism în accepţiunea lui riguroasă, că un catehism trebue să fie mai întâiu de toate şi mai presus de toate *dogmatic şi moral* şi nu istoric, că cuprinde multă materie istorică, care aci e neavenită d. e. întreg capitolul «*Despre Sfânta Tradiţie în deosebi*» pag. 25—28, abstracţie făcând că mai e odată desvoltat în cap. «*Despre Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie*», lasă că e şi manc expus, fiindcă Sf. Tradiţie nu e cuprinsă numai în «cartea canoanelor sf. Apostoli, sf. Sinoade ecumenice şi locale şi ale sf. Părinţi»[1] pag. 25, nici numai în cărţile înşirate de autor la pag. 27, poate fi considerat ca superfluu. Astfel de pasagii în corpul catehismului, în cari se «dogmatizează» fapte istorice, se mai găsesc şi altele. Nu că faptele istorice n'ar fi accesibile de interpretărr doctrinale, dar ele nu-şi au locul într'un catehism, şi în număe mare, câtă vreme ele pot fi propuse cu mai mult folos în altar cadre. Facem această observare, în general şi principiar vorbind.

O cerinţă esenţială pentru un catehism, din punct de vedere doctrinal, este ca toate noţiunile generale despre învăţătura de credinţă şi învăţătura morală să fie precise, exacte, clare, logice, pentruca să fie bine înţelese de mintea elevilor şi să nu fie greşit înţelese din partea lor. Sub acest aspect catehismul cel mare al mitropolitului Filaret se prezintă mai superior, întru cât noţiunile cu care operează sunt mai concise, mai ales întrebările sale sunt cu mult mai scurte.

Intru cât chestiunile controversate între biserica ortodoxă şi celelalte comunităţi creştine au locul lor într'un catehism,

unde şi aşa nu li se poate atribui toată atenţiunea şi desvoltarea cuvenită, este de discutat. Erorile doctrinale profesate de o comunitate oarecare sunt combătute, fără a fi menţionate. Ce babel s'ar naşte în capetele bieţilor elevi dintr'o şcoală secundară, dacă am desvolta şi combate toate inovaţiile bisericii romano-catolice? Invăţătura despre purcederea Duhului Sf. dela Fiul (pag. 83 - 84) de vreme ce ea nu e cuprinsă în cele două izvoare amintite, era mai bine să nu se amintească, cum de altcum autorul şi face cu privire la primatul papal, azima, purgatoriu, practica diferitelor taine, indulgenţe, sinoade ecumenice etc.

Admiţând principiul că prea multa argumentare strică argumentării, aş deduce şi aş susţine, că este prea încărcat cu citate din Vechiul Testament şi Noul Testament, pe care nu le-am controlat, fiindu-mi textul utilizat inaccesibil, întru cât se adresează unor elevi în formaţiune, şi nu adulţilor sau preoţilor.

Observ, că în ce priveşte planul adoptat pentru expunerea învăţaturilor se deosebeşte de alte catehisme anterioare. Acestea au de obiceiu trei sau patru părţi în cari se expun dogmele credinţii, ale nădejdei, ale dragostei creştine, afară de introducere, care cuprinde anumite noţiuni premergătoare. Catehismul cel nou are numai două părţi, dintre cari într'una se explică Simbolul niceno constantinopolitan, articol de articol, în cealaltă se tractează despre poruncile Vechiului şi Noului Testamnnt (Decalogul+Fericirile) şi de încheiere despre actele de pietate. Rugăciunii domneşti nu i se dă de astădată toată amploarea, ce o comportă, ca si când n'ar face parte constitutivă alături de Fericiri, din Cuvântarea de pe munte. Motivul poate să fie cel cuprins în cuvintele autorului: «Publicând această lucrare, ca material, nici decum n'aş fi dorit să aduc în şcoală întregul catehism al lui Filaret» (precuvantare pag. XVIII.

Cu toate acestea el este tot aşa de bogat ca şi cel al lui Filaret. Textul românesc e ţinut în obicinuita terminologie bisericească şi ca atare se urmăreşte cu uşurinţă, numai ici şi colo întâlneşti întorsături de frază, care trădează cugetarea rusească.

Pe lângă planul şi forma adoptată el se distinge incontestabil prin legătura strânsă dintre diferitele sale capitole şi părţi constitutive, şi ce este mai mult, printr'un învăţământ de cea mai sănătoasă teologie ortodoxă.

Părintele Ec. I. P. Tincoca are deosebitul merit de a-l fi tradus într'o limbă frumoasă ai cărei termini technici poate nu sunt totdeauna proprii spre a reda terminologia specifică rusească.

Corespondenţa dintre I. P. S. mitropolitul Pimen al Moldovei şi I. P. S. mitropolitul Antonie, privitoare la catehism, pre-

cuvântarea autorului şi a traducătorului, sunt tot atâtea documente istorice care explică geneza cărţii, şi astfel ele îşi au locul lor în fruntea ei.

Ilie Beleuţă,
profesor de teologie

*

Regele Ferdinand al României de *Ştefan Meteş* membru al Academiei Române. Cluj 1925. Inst. Ardealul. Pag. 280. Preţul 120 Lei. Un neam îşi afirmă vitalitatea spirituală prin virtuţile proprii şi prin virtuţile conducătorilor lui fireşti. Ori cât de prisoselnic ar fi dăruit sufleteşte de D-zeu un popor, fară harul unei călăuziri idealiste, el nu-şi va putea împlini integral misiunea lui în lume. Energiile lui morale se descompun în anarhie şi eroismul lui degenerează în acţiuni centrifugale şi negative. Cele mai viguroase structuri etnice se anemiază prin individualism revoluţionar, câtă vreme ele nu sunt ţinute în disciplina unei evoluţii normale ajutate de pedagogia unei autorităţi reale, inspirate şi conştiente.

O naţie lipsită de paterna iubire şi jerfelnicie a îndrumătorilor ei consacraţi uşor poate apostasia dela orice ideal constructiv şi salutar. Răspunderea masselor e condiţionată de răspunderea ierarhiei. Cât devotament se întrupează în vieaţa şi faptele celor ce conduc, atât devotament se întrupează în viaţa şi faptele celor conduşi. Este aceasta o fundamentală axiomă morală a vieţii popoarelor cu organizaţie naţională şi socială. Poporul nostru a fost, îndeosebi în ceasurile grele ale vieţii lui învrednicit, de îndrumări cu adevărat providenţiale. In chipul acesta, superioarele lui însuşiri s'au putut pune în evidenţă cu o suprinzătoare potenţă. In ultimul deceniu, în care epopea geniului naţional a atins maximul de eroism şi de creaţie prin realizarea integrităţii etnice şi teritoriale, D-zeu a împărtăşit neamul nostru de conducerea providenţială a unuia din cei mai mari şi mai reprezentativi Regi ai lumii, de conducerea bunului nostru Rege, erou şi martir, Ferdinand I-ul. Identificat profund cu sufletul poporului său şi cu ritmul pasiunilor lui ideale, Regele nostru a ştiut să iubească, să sufere, să nădăjduească şi să izbândească în chip exemplar, solidar cu conştiinţa poporului său, în ultimul ei efort moral şi în extremele ei sacrificii şi entusiasmuri. El n'a vrut să audă de compromis, oricari ar fi putut fi avantagiile lui. Axa vieţii sale, a fost închegată din intransigenţă morală şi idealism, cari trec dincolo de posibilităţile mediocre ale naturilor obişnuite. Dominat de imperativul idealului naţional Regele nostru a putut domina fatalităţile vremii şi incidentele vieţii sale personale, dând astfel un relief de clasicitate personalităţii sale auguste şi epocale.

Ce problemă esenţială a vieţii naţionale n'a atras interesul său palpitant şi concursul său generos? Cultura şi-a găsit în Maiestatea Sa un ctitor iluminat; politica un interpret lucid, un cârmuitor sincer şi nepregetat. Democraţia un apologet şi un

misionar cu fapta. Biserica un înţelegător profund al rosturilor ei şi un darnic sprijinitor al aşezămintelor ei de evlavie şi caritate. Armata un strateg de elită, iar neamul întreg un părinte bun, eroic şi statornic întru păstrarea şi sporirea prestigiului lui înlăuntru şi în afară. Insoţit de devotamentul şi iniţiativa creatoare a scumpei sale soţii şi Regine, atât de intim confundate sufleteşte cu aspiraţiile poporului nostru, încât simpatia unanimă ia sub ochii noştri proporţii de legendă. Maiestatea Sa încorporează în viaţa noastră naţională tipul Regelui prin excelenţă, tipul Regelui ideal, *tipul adevăratului Rege.*

Deaceea dl St. Meteş, membru al Academiei Române a făcut un lucru de mare merit când a fixat, în momentele ei proeminente, biografia preavrednicului şi celui dintâiu Rege al României mari, în opera sa «Regele Ferdinand al României».

Neamul Românesc era dator cu acest omagiu faţă de Regele său. Un preot şi un istoric, a împlinit acest dor şi această datorie a noastră, cu cuviinţă, cu pricepere şi cu scumpătate. Când Augustul nostru Suveran a ajuns la vârsta de 60 ani şi când această vârstă înseamnă punctul de culminaţie spirituală a Românismului, cu ce dar mai ales şi cu ce prinos mai de cinste s'ar putea înfăţişa sufletul neamului nostru în faţa Tronului Regal şi a superioarei Conştiinţe care cârmueşte dela înălţimea lui?

Atâtea dureri legate de soartea unei mari vieţi cheltuite pentru idealuri superioare, aveau dreptul la o mare mângăiere. Şi oamenii buni şi smeriţi ai ogoarelor noastre, prin scrisul păr. Meteş, un fiu ales al lor, şi-au rostit recunoştinţa lor şi proiectând lumina adâncei lor iubiri asupra vieţii Regelui Lor şi pilduindu-şi prin faptele sale măreţe datoriile lor de azi şi de mâine, murmură cu toată căldura inimilor lor curate ectenia creştină «Incă ne rugăm pentru Prea Inălţatul nostru Rege Ferdinand I şi pentru Augusta Sa familie, pentru sănătatea şi ajutorul lui».

Prof. Dr. Gr. Cristescu.

*

Frühlingsreise (In primăvara vieţii) Ein Buch für junge Mädchen. Herausgegeben von *Charlotte Herder.* Mit einem farbigem Titelbild un 25 Zeichnungen. Gr. 8° (VIII. u. 276 s.) Feiburg i. Br. 1925. Herder. Geb. M 6·50.

Vârsta fetiţelor între anii 13—16 se caracterizează printr'o foarte pronunţată sensibilitate. Ea este cu atât mai primejdioasă, cu cât ispitele vieţii la această vârstă nu întâmpină rezistenţa unei judecăţi mature şi mai ales a'unei voinţe tari. Problema educaţiei judecată în lumina acestor premise câştigă o importanţă covârşitoare. Şi unul dintre cei mai puternici factori ai educaţiei este de bună seamă lectura. Negligenţa în această privinţă este uneori, de-adreptul criminală. Noi îi cu-

noaştem roadele şi nu odată le-am subliniat. Aiurea nu e mai bine ca la noi. — Nici în Germania.

Cartea cu titlul atât de sugestivul titlu simbolic oferă o potrivită lectură pentru fetiţele de vârsta amintită. Alcătuită cu preţioasa contribuţie a mai multor persoane (de ambele sexe) iubitoare de tineret şi grijnice de buna lui creştere, cartea frumos ilustrată îmbie sfaturi şi îndemnuri bune pentru gingaşele odrasle ce trec prin primăvara vieţii — aşa plină de ispită.

E o literatură care ne lipseşte îndeosebi. De aceea adaptarea pentru nevoile noastre a unor bucăţi din cartea Charlottei Herder ar fi un lucru dintre cele mai folositoare. Ce zic femenistele noastre?

*

Von Kunst und Künstlern (Despre arrtă şi artişti). Gedanken zu alten und neuen Künstlerischen Fragen. Von *Iosef Kreitmaier* S. I. Mit Titelbild und 48 Tafeln. Gr. 8° (x u. 250 S.) Freiburg i. Br. 1926, Herder. M. 10.

Cartea nu este un manual de plastică picturală. Ea cuprinde numai câteva capitole importante din acest domeniu al artei. Nici nu se adresează specialiştilor, ci publicului mare dornic să se iniţieze în problemele artei şi ale picturii religioase în special. Zidită pe temelia unei vaste culturi în domeniul acesta, cartea împodobită cu numeroase şi splendide clişee oferă cititorului lămuriri preţioase pentru înţelegerea picturii bisericeşti şi îi îmbie un preţios ajutor în aprecierea diferitelor curente cari şi-au făcut ori au încercat să-şi facă drum în plastica modernă. Iată capitolele mai importante ale cărţii de care ne ocupăm: Omul artistic. Pictura modernă de ieri şi de astăzi. Impresionismul. Expresionismul. Principiile spirituale ale expresionismului. Arta primitivă. Arta viitorului. Criza artei creştine. Arta confesională. Arta bisericească expresionistă. Despre libertatea artei. E de prisos să mai spunem că execuţia tehnică a cărţii este dintre acelea care ispitesc ochii.

*

Tit Flaviu: **Carnetul unui preot dela sate.** («Biblioteca Semănătorul» No. 141 Arad, Preţul 5 Lei).

Sub pseudonimul Tie Faviu se ascunde un distins preot din Banat. In volumaşul de faţă Sf. Sa se ocupă de viaţa grea şi de luptele unui preot dela ţară. Sunt viu prinse scene din desbinările provocate în unele sate ale noastre de unii din aşa zişii «luminători ai poporului».

Viaţa preoţimii noastre ne apare din aceste pagini, şi mai tristă decât o ştiam.

Şi totuşi închidem cărţulia cu nădejdia puternică a unei îndreptări care nu va întârzia mult.

*

Vasile Gan: **Uşile pocăinţei** — 15 predici din perioada triodului. — Editura Librăriei diecezane Arad. Preţul Lei 35.

Pentru intensificarea vieţii religioase morale poporului nostru şi pentru a răpune diferitele curente destructive ale sectarilor, Episcopii noştri impun preoţimei datorinţa imperativă de-a urca amvonul cât mai deş şi a propovădui cuvântul lui Dumnezeu Duhul rău al vremurilor ce trăim au umplut sufletele de pălămida, pe care slujitorii sfântului Altar trebuie s'o plivească. Ca preoţimea noastră să-şi poată îndeplini această muncă nobilă, are lipsă de predici bune, făcute de oameni cu competenţă în această materie. Un astfel de om este părintele protopop Vasile Gan, al cărui nume îl cunoaştem bine din predicile şi articolii apăruţi în ziarele şi revistele noastre bisericeşti. Predicile păr. protopop Gan sunt bune şi preoţimea le va utiliza cu succes, că sunt alcătuite cu priceperea omului ce cunoaşte bine psihologia poporului nostru. Ele sunt concise, bine închegate şi scrise într'o limbă clară şi curgătoare. Le recomandăm preoţimei române cu toată dragostea.

*

Evangheliile Duminecilor de peste an şi tâlcuirea lor. (Cartea II) de Preotul *Iosif Trifa*, redactorul gazetei «Lumina Satelor». Sibiu 1925 52 pag. 20 Lei. (Editura autorului).

E îndeobşte cunoscută râvna misionară a părintelui I. Trifa, care redactează, cu atâta iscusinţă, aşa de răspândita şi folositoarea gazetă poporală «Lumina Satelor». Sute de preoţi şi mii de credincioşi îi citesc cu nesaţ, săptămână de săptămână adâncile sale «tâlcuiri» şi entuziastele sale îndemnuri.

Desavantajul este că gazeta, odată citită, se pierde şi se pierd cu ea şi înţeleptele tâlcuiri din Scripturile sfinte.

De aceea părintele Trifa a făcut un lucru dintre cele mai folositoare adunându-şi şi publicându-şi în broşuri ***Explicările evangheliilor duminecilor de peste an*** şi ***Tâlcuirile biblice*** împrăştiate prin «Lumina Satelor».

Broşura de care vorbim cuprinde tâlcuirea Evangheliilor dela Anul nou până la Dumineca Rusaliilor.

Faptul că cartea I din această serie s'a epuisat în câteva luni de zile este o dovadă grăitoare de setea cu care este citit scrisul iscusit şi purtător de înţelepciune creştinească al părintelui I Trifa. El este un bun augur şi pentru cartea a doua, care va oferi un preţios ajutor preoţimii noastre, în opera de bună cârmuire a sufletelor — şi un tot aşa de bun îndreptar de viaţă duhovnicească pentru orice creştin ce-i va ispiti frumos tipăritele ei pagini.

*

25 de poveşti puse în slujba Domnului, strânse şi prelucrate de Preotul *Iosif Trifa*, redactorul gazetei «Lumina Satelor», Sibiu 1926 Pag. 40. Preţul 12 Lei. (Editura autorului).

Hotărât, părintele I. Trifa e un minunat psiholog. El ştie între altele, ce fel de lectură îi trebue cititorului nostru dela sate. De bună seamă şi noi ştim acest lucru: cititorului dela sate îi trebue îndeosebi mângâiere, poveţe şi îndemnuri, cu un cuvând lumină creştinească. Dar părintele Trifa mai ştie ceva şi mai important, sf. sa ştie *cum* să-i dea aceste mângâieri, poveţe şi îndemnuri.

Moralizarea seacă, dăscălirea încruntată, nu prinde. La umbră şi răceală nu creşte nici o floare. Floarea virtuţii creştineşti încă nu creşte decât mângâiată de lumina şi căldura sufletului senin.

Iată pentru ce Părintele I. Trifa a găsit drumul cel mai nimerit pentru împărtăşirea învăţăturilor şi îndemnurilor bune: drumul *pildutrii prin poveşti*, de o seninătate miresmuită, adeseori, cu parfumul celui mai sănătos umor.

Poveştile strânse şi prelucrate de Sfinţia Sa sunt de o inepuizabilă bogăţie şi valoare educativă. Iar iscusita lor tâlcuire, într'un graiu vioi şi colorat, e potenţată în efectul ei prin ilustraţii frumoase, alese cu multă pricepere.

Cât mai largă popularizare a acestei folositoare broşuri este o datorie a strădalnicei noastre preoţimi. *N. Colan.*

*

Ştefan Meteş: *Moşiile Domnilor şi boerilor din Ţările române în Ardeal şi Ungaria.* («Biblioteca Semănătorul» Nr. 83—84 Arad. Preţul 10 Lei).

Din o mulţime de documente adunate de prin arhive şi biblioteci, tânărul şi harnicul istoriograf *Ştefan Meteş* a alcătuit această broşură despre Moşiile Domnilor şi boerilor din Ţările române în Ardeal şi Ungaria. Cu bogăţie de date, dl Ştefan Meteş studiază puternica influenţă ce au avut o Domnii şi boerii din principatele române asupra vieţii româneşti din Ardeal.

Prezenţa Domnilor şi boerilor de dincolo de Carpaţi între iobagii ardeleni a fost de un nepreţuit folos pentru neamul nostru.

Aceşti Domni şi boeri le-au clădit Românilor ardeleni lăcaşuri sfinte pe cari le-au înzestrat cu odăjdii şi cu cărţi bisericeşti.

Şi nu odată Românii din Ardeal au găsit sprijin la voevozii Munteni şi Moldoveni contra asupririlor ungureşti şi săseşti.

Cartea dlui Ştefan Meteş ne luminează o parte a trecutului nostru pe aceste pământuri. Ea oferă o lectură foarte interesantă şi n'avem cuvinte îndestul de calde pentru a o recomanda cetitorilor noştri.

*

Catehismul creştinului ortodox de *Păr. Ioan Mihălcescu,* profesor la Facultatea teologică din Bucureşti, Biblioteca Insti-

tutului Biblic, Nr. 6. — Este o nouă ediţie a catehismului apărut în 1923 ca supliment în Biblioteca cercului de publicaţii religioase şi morale: «Ia şi citeşte». Natura cuprinsului lui şi competenţa cu care e întocmit acest îndreptar al credinţei — cuvântul lui Dumnezeu, «păstrat neschimbat şi cum s'a propoveduit cu osârdie de sfânta noastră biserică ortodoxă de răsărit», îl indicau pentru cel dintâi număr al Institutului Biblic. Fireşte, catehismul învăţatului nostru preot îşi păstrează şi la Nr. 6 întreaga sa importanţă, — fiind o minunată carte de învăţătură creştinească şi de zidire spirituală. *N. C.*

CRONICĂ.

EXTERNĂ.

Cum lucrează bolşevicii contra religiei. Călugărul Herbigny, nu de multă vreme, a petrecut 16 zile la Moscova, — dela 4 până la 20 Octomvrie 1925. El a vrut să privească cu deamănuntul Kremlinul, pentruca să studieze «starea religioasă a Francezilor cari trăesc la Moscova, precum şi a tuturor organelor ortodoxe, cari îşi au centrul acolo». Credincios programului expus consulatului general al Republicei Sovietelor la Paris, el nu s'a ocupat decât de problema religioasă.

Când trecuse frontiera rusă, pe la Sebej, un copil de vre-o 10—11 ani se urcă în vagonul, în care era părintele Herbigny şi prezintă călătorilor ziare din Moscova şi Leningrad, mai cu seamă ultimele numere din publicaţiile ilustrate. Cu glasul său piţigăiat de sopran, oferă cu oarecare amabilitate, tuturor, gazeta «Bezbojnik» («Fără Dumnezeu») o celebră culegere de caricaturi şi povestiri defăimătoare. Tot ştrengarul acela reapăru şi la ieşirea sa din Rusia, plasându-şi neîntrerupt aceeaşi marfă — «Fără Dumnezeu»-l său, pentru 40 de copeici.

Aceste două apariţii deschid şi închid şederea Părintelui Herbigny în Rusia; dar în timpul acestei şederi a luat parte la manifestarea poporului rus, care rămâne credincios, pios şi cu adevărat religios în felul său.

Consulul general al Republicei Sovietelor dela Paris, dl Aussen, punând viza pe paşaportul Iezuitului, îi zise: «Dupăcum am pus în aplicare noua politică economică, tot astfel practicăm acum o nouă politică religioasă. Am constatat că milioanele de suflete majoritatea poporului rus este cu străşnicie alipită ideilor religioase şi ca atare am decis să înceteze lupta îndreptată contra acestor porniri sufleteşti, numai să se isprăvească odată cu mişcările politice». Este drept că, într'o oarecare măsură, perioada violenţelor a încetat, cel puţin la Moscova; însă propaganda oficială contra religiei se organizează cu o cres-

când ă activitate. Numărul şi vaza librăriilor din Moscova uimesc pe călător. Pe toate marile bulevarde ale oraşului, în cele mai frecventate centre ale comerţului şi circulaţiei, unde viaţa este mai intensă, imense librării au fost instalate de către cârmuire. Ca stăpân absolut, dispunând de toate imobilele — pentrucă au fost naţionalizate, — guvernul rezervă cele mai bune poziţii acestor case de propagandă şi editură. Nenumărate şi de o mărime neobişnuită, foarte bine iluminate seara, ele atrag ochiul întotdeauna prin vitrinele lor variate şi multicolore; alături de rafturile cu cărţi ştiinţifice şi istorice, sunt cărţi de economie politică, sport şi educaţie fizică. Pe lângă tot ce trebue să instruiască sau să amuzeze, mai sunt acolo rafturi întregi cu cărţi de propagandă contra creştinismului, piramide de cărţi cu titluri sfidătoare, cu coperte sugestive, traduceri din tot ceeace trecutul a putut să scrie contra lui Dumnezeu, contra lui Isus Hristos, contra existenţii sufletului şi a lumii spirituale; cărţi noui şi pripite, înflăcărate, plăsmuiri ale unei minţi prea puţin ştiinţifice şi chinuite de fanatism antireligios, în cari s'au cules cu oarecare îndemânare şi cu multă patimă, tot ceeace poate face mulţimea să creadă, că religiunea este un duşman al ştiinţei, aliata capitalului exploatator — otrava îmbătătoare a poporului.

Aceste mii de felurite publicaţii sunt totdeauna tipărite în nenumărate exemplare prin ajutorul comisariatului instrucţiunii publice, care conduce monopolul serviciilor imprimeriei pentru toată Rusia. Dacă sunt multe sate unde nu soseşte nici un ziar, apoi nu este aproape nici unul, în care, câte una din aceste cărţi, tractate, ilustraţii, afişe, caricaturi să nu fie adunate într'un fel de bibliotecă, de unde necredinţa trebue să se împrăştie în cele mai nestrăbătute părţi ale satelor.

«Unită cu propaganda şcolară, scrie părintele Herbigny, această împrăştiere — pretinsă ştiinţifică — a ateismului, rămâne puţin eficace asupra adulţilor din Rusia; dar ea loveşte greu pe copii. Asupra acestui punct toţi sunt de acord să constate, că la sate ca şi în oraşe, în marile târguri mai ales, în micile oraşe mai mult decât în capitale, printre copiii lucrătorilor mai vârtos decât în familiile ţăranilor, la fetiţe poate mai puternic decât la băieţi, o idee se răspândeşte cu atât mai de temut, cu cât ea este mai simplă: religia este o înşelătorie care şi-a trăit traiul, dar pe care capitalismul o întreţine pentru a domina poporul; dacă savanţii din occidentul Europei şi din America se fălesc cu religia creştină, aceasta nu poate să fie decât printr'o înşelăciune chibzuită, printr'o perfidie de clasă, care vrea să menţină dominaţia burghezimei asupra proletariatului».

Comisarul poporului la Instrucţia publică, Lunacearsky, conduce el însuşi această luptă. Om instruit şi de o şiretenie deosebită, el nu evită să întrebuinţeze argumentele cele mai puţin filozofice.

Ancheta Părintelui Herbigny este plină de viaţă şi interes pentru cetitorii puţin cunoscători a stărilor Bisericii ruse.

«Căminul»: tradus de V. Golea.

Din *«Les nouvelles religieuses»*

*

Un stat imoral: Ungaria. Spiritul de revanşă şi svârcolirea spasmodică a ungurilor din ţara ce le-a mai rămas, şi-a ajuns aprogeul. Oficialitatea însăşi este aceea care nu se sfieşte de nici un mijloc pentru a tulbura ordinea stabilită prin tratatele de pace şi a-şi reface vechile graniţe în cari au fost încătuşate atâtea neamuri. Cititorii noştri cunosc de bună seamă formidabilul scandal al falsificării de bancnote, scandal înscenat de cele mai înalte personalităţi ale vieţii publice din Ungaria cu concursul cârmuirii înseşi. Opera de falsificare de bancnote (franc, ceheşti, sârbeşti şi rom.) a fost concepută într'un stil aşa de mare încât, nedescoperită, ea ar fi fost în stare să dea peste cap finanţele câtorva ţări europene, pentruca pe urmă, în apa tulburată, Ungaria să-şi poată pescui vechiul său ideal... Noroc că hoţul a fost prins la vreme şi planul criminal n'a putut să fie dus la «bun» sfârşit.

Ceea ce este mai interesant este faptul, că la această operă scârboasă a colaborat şi un episcop catolic (nici nu se putea altfel!): Zadravecz. El a luat jurământul celorce trebuiau să ducă la îndeplinire monstruosul plan.

*

INTERNĂ.

Congresul naţional-bisericesc. Reprezentanţii clerului şi poporului dreptcredincios din întreaga noastră ţară s'au adunat în ziua de 3 Februar a. c. în primul congres al Bisericii ortodoxe române ţinut în capitala ţării, şi chemat să aşeze, după noua constituţie şi organizaţie bisericească temeliile desvoltării viitoare a sacrului aşezământ.

După serviciul divin ţinut în catedrala Sf. Patriarhii, congresiştii trec în Palatul Camerii deputaţilor, unde Dl Ministru Al. Lapedatu dă citire mesagiului regal, ascultat în picioare de întreaga asistenţă.

Prea Fericitul Patriarh Miron deschide apoi Congresul printr'o iscusită cuvântare, arătând importanţa momentului şi schiţând problemele cari aşteaptă soluţionare înţeleaptă din partea supremei corporaţii bisericeşti.

A urmat constituirea biroului şi alegerea diferitelor comisiuni, a eforiei centrale şi a Consiliului central. La propunerea P. F. Patriarh Miron, congresul hotăreşte ridicarea în capitala ţării, a unei măreţe catedrale, care să eternizeze glorioasele zile în cari s'a realizat idealul nostru naţional. După dorinţa M. S. Regelui această catedrală se va numi «Biserica Mântuirii Neamului».

A doua zi (4 Febr.) membrii marelui colegiu electoral au purces la alegerea noului episcop în scaunul văduvit prin moartea episcopului Ilariu Teodorescu, al Constanţei. A fost ales P. S. Arhiereu *Gherontie.*

După soluţionarea unor probleme mai mărunte, primul congres al Bisericii ortodoxe din România mare a fost închis.

*

A murit episcopul Nagy Károly şi cu el s'a stins unul dintre conducătorii minorităţii maghiare din Ardeal. Îi zicem, după creştinescul obiceiu: Dumnezeu să-l ierte. Dar de plâns nu-l putem plânge pentrucă întreaga lui viaţă a însemnat o sistematică şi tristă desminţire a misiunii legate de înalta slujbă pe care o ocupa. Era episcop calvin. Şi ca episcop — de orice lege creştinească — avea datoria de a propovedui dragostea şi împăciurea dintre fiii patriei comune. N'a făcut-o; ci dimpotrivă a alimentat pe faţă şi pe ascuns deopotrivă sentimentele de ură dintre credincioşii săi şi Români. A fost unul dintre grădinarii cari au cultivat cu grijnicia, vrednică de-o treabă mai creştinească, buruiana şovinismului şi a spiritului de revanşă înainte de răsboiu la «Emke», după răsboiu la Liga Naţiunilor, prin nenumăratele jalbe cu cari a căutat să saboteze autoritatea statului român. Iată pentruce nu-l putem plânge. Îi dorim, totuşi, odihnă în pace cel puţin acolo unde s'a dus; iar urmaşilor săi întru vlădicie calvină le dorim mai mult tact politic şi mai multă dragoste creştinească.

NOTE ŞI INFORMAŢII.

O mână de intelectuali din Cluj, dornici de a semăna cât mai multă lumină în straturile largi ale poporului, au întemeiat o nouă gazetă poporală: «Foaia Noastră». Scrisă cu pricepere şi însufleţire — atingând toate domeniile vieţii obşteşti — «Foaia Noastră» îşi va face drum în mijlocul satelor noastre însetoşate de poveţe înţelepte şi de lumină creştinească. Noi îi dorim din tot sufletul seceriş bogat.

*

Revista *Leikipásztor* scrie: «La Roma sunt în curs de executare 300 de consacrări şi beatificări — ceeace-i un lucru foarte costisitor pentru patria mai strâmtă a acestor sfinţi, dar cu atât mai rentabil pentru curia papală. Atmosfera creiată de anul sfânt din Roma e pusă într'o lumină foarte clară de către unul dintre corespondenţii din Italia ai revistei *Cristliche Apologetik.* Iată ce scrie numitul corespondent: «La noi, în Italia motivele religioase lipsesc cu desăvârşire. De ani de zile m'am

făcut un duşman al papei şi astăzi sunt papo-fob mai mult decât oricând. În momentul de faţă pentru biserica romană adie un vânt favorabil. Statul îi stă supus într'ajutor. Totuşi, lumea niciodată nu s'a dovedit mai săracă în idealuri ca astăzi. Serbători şi iar serbători — nimic altceva. Procesiuni strălucite, slujbe solemne, beatificări, consacrări, expunerea trupului sfinţilor, sau a diferitelor părţi ale trupului lor, iluminarea cupolei catedralei San-Piedro, ceeace nu s'a mai întâmplat de 50 de ani. Serbări, serbări, şi-atâta tot. Nu ne este dat să auzim vre-odată măcar cuvântul lui Dumnezeu propoveduit prin gura vre-unui mare predicator; nime nu citeşte opera vre-unui mare teolog. Repet: ***Anul acesta e sorocul groaznicei sărăcii spirituale care nu se poate acoperi cu draperii, cu lumânări şi cu pompe*** (sublinierea e a autorului. Nota Red.) Preoţii catolici cari n'au alte aspiraţii decât să rămână în slujbe, sunt mulţumiţi cu situaţia; totuşi sunt şi credincioşi, cari având idei însetoşază după libertate şi caută ajutor. De aceea cred, că toate aceste serbări vor avea un rău sfârşit pentru biserica papală. Sunt puţin optimist şi prevăd, că dacă oamenii cu adevărat religioşi din Italia se vor trezi într'o bună zi, vom fi martorii unor evenimente cari vor însemna o binecuvântare pentru toată lumea».

*

Aflăm cu plăcere, că în curând vor apărea cărţile:

1. *Sf. Evangelie după Mateiu cu comentar,* de profesorul dela Facultatea de Teologie din Cernăuţi *Dr. Vasile Gheorghiu.* Volumul I va avea 15 coale de tipar, sau 240 pagini. In partea I (p. 6—74) autorul se ocupă cu toate acele chestiuni, cari sunt menite a face pe cetitor ca să înţeleagă cât mai bine, cu ce carte are de a face, care este autorul ei, cine sunt cetitorii ei cei dintâi, din care timp datează şi care este locul, de unde s'a scris. În fine se dă o listă a celor mai de seamă comentatori ai acestei evangelii, începând cu timpul patristic şi până în zilele noastre. In partea II (p. 75—240) ni se prezintă textul evangeliei în traducere românească, iar subliniar comentarul, care în limbă uşoară şi clară, dar şi destul de documentat, ne face să pătrundem înţelesul fiecărui cuvânt din evanghelie. Comentarul va ajunge cam până la finea predicei de pe munte a Domnului. Preţul vol. I va fi 160 Lei.

Cei cari doresc să-şi procure acest comentar să se adreseze direct autorului, Cernăuţi, strada Mitropolitul Silvestru 11.

2. *Anul şi ziua morţii Domnului Isus Hristos,* studiu de cronologie biblică de *Dr. Vasile Gheorghiu,* profesor titular la Facultatea de Teologie din Cernăuţi. Lucrarea va avea cam 10 coale de tipar. Ea se împarte în 3 părţi mari ş. a. I Anul morţii Domnului Isus în baza profeţiei lui Daniil şi a rapoartelor evangelice; II. Ziua morţii Domnului în baza rapoartelor

evangelice şi critica celorlalte teorii, cari mai mai există în aceasta direcţie, şi III. Verificarea rezultatelor obţinute prin astronomia şi calendaristica acelor vremuri. Lucrarea justifică pe deplin şi practica sf. noastre biserici ortodoxe de a serba sf. Euharistie numai cu pâne dospită şi nu cu azime. De aceea este ea de deosebit interes pentru fiecare preot. Ea va costa circa 80 Lei şi se poate comanda direct dela autor, Cernăuţi, strada Mitropolitul Silvestru 11.

*

In apropierea comunei Pârjolteni, (jud. Orhei) s'a dat peste-o uşe de fier care ducea sub pământ. Deschizându-se uşa, s'a descoperit o biserică în care s'au găsit mai multe odoare şi lucruri bisericeşti de mare preţ. Arheologii au constatat, că biserica subpământeană are o vechime de cel puţin 300 de ani.

*

Patriarhia din Constantinopol a luat iniţiativa întrunirii unui sinod panortodox care să discute mai multe chestiuni ce privesc biserica ortodoxă universală. Sinodul se va întruni la Sfântul Munte, în ziua de Rusalii a acestui an (după vechiul calendar). Ziarele anunţă că toate bisericile autocefale şi-au dat adeziunea de participare la acest sinod.

*

Luminatul şi harnicul preot A. C. Cosma din Bâlca-Putna publică în numărul 30 a. c. al ziarului «Neamul Românesc» un remarcabil articol cu privire la superficialitatea — adeseori criminală — cu care se aleg şi se traduc în româneşte de multeori tocmai acele cărţi străine, cari «nu aduc nici o picătură de întărire sufletească», ci, dimpotrivă, sporesc numai scepticismul contemporaneităţii.

Valul desagregării spirituale adus de asemenea cărţi ar trebui să se izbească de zidul unei mari edituri a Bisericii, care să verse hrana sufletească necesară pentru credincioşi. E justa propunere a părintelui A. C. Cosma. Nu putem decât să subliniem această propunere. Şi-o facem cu atât mai bucuros, cu cât acum 2—3 ani noi reliefam în «Revista Teologică» aceeaş necesitate: a unei «Biblioteci a bunelor traduceri».

Atâtea manuscrise bune stau gata de tipar în sertarele celor ce se ostenesc în slujba lui Dumnezeu — şi nu pot vedea lumina zilei din pricina vitregiei condiţiilor de tipar!

Biserica e chemată să deslege problema aceasta prin înfiinţarea unui mare institut de editură, care să dea poporului credincios lectura care-i trebue. Dar chestiunea e mult prea importantă decât să ne achităm faţă de ea prin această scurtă

notiță. Promitem deci că vom reveni asupra ei, dacă ne va fi cu putință, încă în numărul viitor al revistei noastre.

*

Dl Rusu, redactorul «Unirii» blăjene (nu blăjine!) se măgulește că ne-ar fi descoperit o slăbiciune: duplicitate în atitudinea noastră față de catolicism. D-sa se miră că suntem în stare să combatem cultura și mentalitatea «prelaților papali» și a «consilierilor domestici» din mica urbe etern (ridicolă) și în acelaș timp să ne adăpăm sufletește din cărțile editurii Herder, care ne face cinstea de a ne trimite cărți spre recensare. Ca să-i risipim nedumerirea d-lui Rusu, mărturisim că noi nu ne simțim de loc jenați de această cinste. Parte fiindcă dela Blaj la Freiburg e cale lungă... parte fiindcă noi nu ne speriem de *eticheta* unui lucru, cum o face d-sa. Deosebirea între Blaj și Freiburg este, bunăoară, că cel dintâi a împrumutat numai ce este rău în cel din urmă. Noi facem întors. Iată pentruce ne înțelegem foarte bine cu Freiburgul și foarte rău cu Blajul. Și fiindcă dl Rusu știe latinește îi amintim o vorbă înțeleaptă a lui Toma de Aquino: *Quidquid verum est a quocque dicatur, a spiritu sancto est.*

Vezi, d-le Rusu, că noi nu ne jenăm a cita din când în când și din dascălii d-voastre. Numai cât noi cităm de obiceiu tocmai adevărurile de care d-voastră vă feriți ca de altceva.

*

Alții despre noi: («Neamul Românesc Literar» Nr. 13 An. I.) «Intrată în al XVI-lea an dela apariție, Revista Teologică își continuă cu perseverență un drum de laudă și de frumoasă rodnicie. Condeie pricepute o susțin și pentru acest motiv «Bucuria noastră», articolul prim al dlui Colan își găsește îndreptățirea la începutul noului an în fruntea revistei. Dl I. Beleuță continuă «Istoricul sinodului dela Niceea» analizând cu un deosebit spirit critic ultimele puncte ale vestitului conciliu. Invățăminte pline de adevăr practic asupra strânsei legături care trebue să existe între igiena fizică și igiena morală, reies din articolul «Mântuitorul ca medic» datorit prof. Dr. Gr. Cristescu. Remarcăm documentatul studiu, în continuare, asupra «Reînchiegării frontului ortodox» datorit prof. Em. Stoica, și o bogată cronică.

Asociaţia clerului „Andrei Şaguna".

Comunicat.

In baza §. 6 din «Regulamentul pentru organizarea despărţămintelor», în decursul postului Paşti se vor ţinea adunările ordinare ale despărţămintelor.

Programul adunării e următorul:

Ziua I. a. m.

1. Te-Deum.
2. Deschiderea adunării prin preşedinte.
3. Raport asupra activităţii pastorale a preoţimii şi a cercurilor religioase în 1925.
4. Dare de seamă asupra activităţii despărţământului în 1925.
5. Constatarea plătirii cotizaţiilor pe 1925 şi incassarea celor de pe 1926. — Inscrierea de membrii noi.
6. Alegerea alor doi delegaţi, pe lângă preşedinte, la congresul viitor.
7. Iniţiative de organizare pentru promovarea vieţii religioase şi culturale în cuprinsul despărţământului şi pentru propăşirea Asociaţiei.
8. Chestiuni oficiale.
9. Propuneri.

După masă şi a II a zi:

Se întocmesc misiuni interne cu mărturisirea şi comunicarea preoţilor, a profesorilor preoţi, a absolvenţilor de teologie şi a funcţionarilor bisericeşti.

Pentru meditaţia de pregătire înainte de mărturisire recomandăm textul: «Să se ispitească omul pe sine şi aşa din pâne să mănânce şi din pâhar să bea» (Rom. 11, 28), iar pentru meditaţia de comunicare: «De câte ori veţi mânca pâinea aceasta şi veţi bea păharul acesta, moartea Domnului vestiţi până când va veni». (Rom. 11, 26).

P. Cucernicii Părinţi, prezidenţi al despărţămintelor vor designa din bună vreme referenţi la rapoartele despre activitatea pastorală a preoţimii şi a cercurilor religioase. Asemenea se vor designa referenţi pentru meditaţii.

Biroul central al Asociaţiei.

BIBLIOGRAFIE.

CĂRŢI:

Prof. Nicolae Colan: La luptă dreaptă. Un capitol de strategie misionară. (Biblioteca bunului păstor Nr. 14). Sibiiu 1926. Editura «Revistei Teologice». Pag. 42. Preţul 15 Lei.

Prof. Dr. Gr. Cristescu: Sinteze etico-sociale. Sibiu 1926. Pag. 112. Preţul 40 Lei Tip. Dacia Traiană.

Mihail Ralea: Introducere în sociologie. (Cartea vremii, colecţie enciclopedică îngrijită de Nichifor Crainic, Nr. 6) Bucureşti 1925. Editura Fundaţiei Principele Carol. Pag. 112. Preţul 20 Lei.

Lucian Blaga: Fapta, joc dramatic. *Inviere,* pantomină. («Cartea vremii» Nr. 7.) Bucureşti 1925. Editura Fundaţiei Principele Carol. Pagini 111. Preţul 20 Lei.

REVISTE:

Revue Internationale antibolchévique. Publication Mensuelle du Bureau de l'Entente International contre la III-e Internationale. (Genève, Corraterie 13) Ianvier 1926.

L'Europa Orientale, Rivista mensile publicata a cura dell Instituto per L'Europe Orientale. Anno VI. (1926) Nr. 1 (Roma, Anonimo Romana Editoriale.) Via Virgilio, 16.

De Oriente Bibliographica (Orientalia Christiana vol. V—4, Febr. 1926) Pont. Institutum Orientaium studiorum. Piazza della Pilotta 35. Roma.

Lelkipásztor Anul VI. Nr. 1 (Ian. 1926) Zalău.

Stoudion, Bolletino della chiese di rito bizantino. Vol. II Nr. 6 (Dec. 1925) Roma.

Biserica Ortodoxă Română. An. 43 Nr. 12 (Dec. 1925).
Renaşterea. Anul V Nr. 1 Bucureşti (Ian. 1026) Craiova.
Căminul. Anul II Nr. 1 (Ian. 1926) Galaţi.
Luminătorul. Anul LIX Nr. 4 (15 Febr. 1926) Chişinău.
Ingerul Anul II (Nr. 1—2 (Ian. 1926) Buzău.
Transilvania. Anul 57 Nr. 1 (Ian. 1926) Sibiu.
Ramuri. Anul XX Nr 1 (Ian. 1926) Craiova.
Ţara Noastră. Anul VII Nr. 8 (21 Febr. 1926) Cluj.
Flamura. Anul III Nr. 9 (Dec. 1925) Craiova.
Peninsula Balcanică Anul III Nr. 9 (Ian. 1926) Bucureşti.